

Torsdagen den 8 februari

Kl. 12.00

*Om övergång till
blyfri bensin*

§ 1 Justerades protokollen för den 30 och 31 januari.

§ 2 Om övergång till blyfri bensin

Jordbruksministern ERIC ENLUND erhöll ordet för att besvara *Olle Wästbergs* i Stockholm (fp) den 25 januari anmälda fråga, 1978/79:303, och anförde:

Herr talman! Olle Wästberg i Stockholm har frågat mig om regeringen avser att ta initiativ till krav på att alla nya bilar skall ha motorer som enbart arbetar med blyfri bensin.

Utsläppen av bilavgaser, som i dag är det dominerande luftföroreningsproblemet i våra tätorter, medför risker för allvarliga skador på människor och miljö. Bilavgaser innehåller flera riskabla ämnen, bl. a. bly, som används i tillsatsmedel för att höja oktantalet. Jag delar helt Olle Wästbergs bedömning att rapporterna om riskerna för skador i samband med blyexposition är mycket oroande. I synnerhet gäller detta riskerna för barnen.

Regeringen beslöt i juni 1978 om en sänkning av blyhalten i bensin från 0,40 g/l till 0,15 g/l. Beträffande regularbensinen gäller sänkningen av blyhalten från den 1 januari 1980 och för premiumbensinen från den 1 juli 1981. Som bekant har vissa oljebolag redan introducerat regularbensin med låg blyhalt. Regeringen anser att införandet av lågblybensin bör kunna ske snabbare än vad som förutsattes vid beslutet i juni 1978. Jag ämnar inom kort ta upp överläggningar med petroleumbranschen om en tidigareläggning. Därvid kommer från min sida en av utgångspunkterna att vara att även premiumbensin med låg blyhalt skall tillhandahållas under år 1980.

Vi kan redan nu bedöma att de nu redovisade åtgärderna inte räcker för att lösa de allvarliga hälso- och miljöproblem som orsakas genom blyet i bilavgaserna. Det är nödvändigt att vi så snart som möjligt går över till ett helt blyfritt motorbränsle. Jag avser att snarast tillsätta en arbetsgrupp som får i uppdrag att till sommaren lägga fram förslag om vid vilken tidpunkt ett blyfritt motorbränsle kan introduceras på den svenska marknaden. Utgångspunkten skall därvid vara att en sådan introduktion skall ske inom kommande femårsperiod. Gruppen skall vidare utforma förslag till krav på att nytillkommande bilar skall vara så konstruerade att de utan risk för skador på motor och bränslesystem skall kunna drivas med motorbränsle som inte innehåller bly men som kan innehålla metanol eller annan alkohol. Gruppen skall dessutom undersöka möjligheterna att införa ett avgiftssystem som under en övergångstid skall syfta till att på ett effektivt sätt inrikta bilisternas efterfrågan på att gälla blyfria och eljest miljövänliga motorbränslen.

Torsdagen den
8 februari 1979

*Om övergång till
blyfri bensin*

Så länge en del av bilarna i den nu rullande bilparken inte kan köras på blyfritt bränsle, kommer blyutsläppen inte helt att försvinna. Vilka åtgärder som i det något längre tidsperspektivet behövs för att genomföra en total övergång till blyfritt motorbränsle har vidare samband med frågor om framtida krav på avgasrening och bränsleförbrukning. Förslag till sådana åtgärder bör därför utformas av bilavgaskommittén, som har regeringens uppdrag att göra en samlad bedömning av de olika åtgärder som på längre sikt behövs för att komma till rätta med det luftvårdsproblem som bilavgaserna utgör. Självfallet måste också beaktas intresset av att begränsa energiförbrukningen inom transportsektorn. Jag avser att föreslå regeringen att kommittén ges tilläggsdirektiv.

Sammanfattningsvis vill jag slå fast att regeringen ser med största allvar på de hälso- och miljöskador som blyutsläppen orsakar. Med de åtgärder som jag här redovisat kommer vi i ett första steg att kunna radikalt minska blyutsläppen. Målet för regeringens kommande åtgärder är att blyutsläpp genom bilavgaser på sikt helt skall upphöra.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag vill tacka jordbruksministern för svaret. Det är ett svar som visar en klar vilja att ta itu med de centrala tätortsproblem som bilavgaserna medför.

Just innan jag gick hit till riksdagen i morse fick jag med posten ett brev från socialförvaltningen och miljö- och hälsovårdsförvaltningen i Stockholm – vi bor i Stockholms innerstad. Jag fick brevet i min egenskap av målsman för en fyraåring, och denne fyraåring kallades nu till blodprov för att man skulle undersöka blyhalten i hans blod. Brevet kan ses som ett uttryck för vad som hänt i tätorternas innerområden under de senaste åren. Dessa områden, som erbjuder så många fördelar för de boende, har blivit eller hotar att bli farliga för barnen på grund av bilavgaserna.

Vi vet att blyet i bilavgaserna utgör en av de farligaste luftföroreningarna och att det är barnen som hårdast drabbas av denna förorening. Barnen tar lättare upp bly genom mag- och tarmkanalen. De väger mindre än vuxna och uppvisar därför större mängder bly per kilo kroppsvikt. Barnens vävnader är inte färdigutvecklade, och därför utsätts de för större risker för obotliga skador i det centrala nervsystemet. Den mängd bly som barnen får i sig är inte densamma som för de vuxna, utan den är t. o. m. större – barnen är kortare och finns närmare det blyfyllda gatudammet, närmare avgasrören: ju mindre barn, desto mera bly.

Det behövs tyvärr övergångstider för att man skall kunna sänka blyhalten i bensinen. Därför är det bara att beklaga att tidigare liberala krav på beslut i den här frågan har avslagits av förutvarande riksdagar.

Det går att genomföra en bilproduktion som är baserad på helt blyfri bensin. Enligt uppgifter skulle detta kosta ungefär 2 500 kr. per bil, dvs. ett öre eller två per liter bensin. Den kostnaden måste bilisterna ta.

Det program som jordbruksministern har aviserat i svaret – att det skall bli en snabbare övergång till lågblybensin än som hittills beslutats, att premi-

umbensinen skall omfattas av sänkningen av blyhalten, att vi till sommaren skall få förslag om introduktion av helt blyfri bensin helst inom en femårsperiod, att bilavgaskommittén skall föreslås få tilläggsdirektiv när det gäller avgaser – är ett positivt program. Det bör tilläggas att krav på en marginell sänkning av bensinförbrukningen inte får sättas så, att avgasreningen försåras. Självfallet är det dessutom så att luften inte kan bli mindre farlig, om man inte också kraftigt minskar antalet bilar i storstäderna. Även om vi lyckas få bort blyet ur avgaserna, så finns det många andra föroreningar kvar – jag bortser här ifrån andra problem såsom trafikolyckor, nedsmutsning och buller. Därför måste innerstadsbilismen minskas. Ansvaret för att så sker är inte bara vårt utan också kommunernas.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om åtgärder med anledning av radonstrålningen i Ekedalen

Jordbruksministern ERIC ENLUND erhöll ordet för att besvara *Birgitta Johanssons* (s) den 31 januari anmälda fråga, 1978/79:321, och anförde:

Herr talman! *Birgitta Johansson* har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser vidta med anledning av den uppkomna situationen i Ekedalen utanför Tidaholm och på vilket sätt man kan förvänta sig att familjerna hålls ekonomiskt skadeslösa, om de tvingas radikalt bygga om sina bostäder.

Jag vill först framhålla att regeringen ser med största allvar på rapporterna om risker för strålning från olika byggnadsgrunder och byggnadsmaterial. Det är naturligt att människor känner sig oroade av de risker som påtalats i rapporter och i massmedia. Det är därför nödvändigt att olika åtgärder vidtas dels för att komma till rätta med problemen i de aktuella bostäder där höga radonhalter uppmätts, dels för att allmänt åstadkomma en effektivare kontroll när det gäller strålskyddet i bostäder.

För de bostadsområden där höga radonhalter nu konstaterats är det framför allt viktigt att de ansvariga myndigheterna nu överväger vilka åtgärder som omedelbart behöver vidtas. Enligt vad jag erfarit har en rad kontakter för att diskutera sådana åtgärder redan tagits mellan berörda myndigheter och de boende i det i frågan nämnda området utanför Tidaholm. Jag kan vidare nämna att strålskyddsinstitutet, planverket och socialstyrelsen tillsammans utarbetat ett informationsmaterial som skall ställas till bl. a. kommunernas förfogande. Materialet ger bl. a. råd och anvisningar om vilka åtgärder man omedelbart kan vidta för att minska strålriskerna. De åtgärder som är aktuella är i första hand en ökning av ventilationen. Kostnaderna för dessa åtgärder synes vara relativt begränsade. Jag vill vidare nämna att statens råd för byggnadsforskning kommer att starta ett forskningsprojekt för att bl. a. pröva effekterna av olika åtgärder för att minska radonhalterna. Därvid kommer bl. a. olika försök att genomföras i de nu aktuella husen i Ekedalen. Jag ser därför inte nu någon anledning att gå in på den av *Birgitta Johansson* ställda frågan om eventuella ersättningar för omfattande ombyggnader av bostä-

Torsdagen den
8 februari 1979

*Om åtgärder med
anledning av ra-
donstrålningen i
Ekedalen*

terna.

När det gäller åtgärder på litet längre sikt vill jag understryka vikten av att vi får ett samlat handlingsprogram för de insatser som måste göras. Regeringen har därför tillsatt en utredning för att överväga vilka åtgärder som behövs för att minska strålriskerna i bostäder. Utredningen skall bl. a. skyndsamt pröva hur en kartläggning av strålningen i det befintliga byggnadsbeståndet bäst kan genomföras. Utredningen skall vidare föreslå rekommendationer beträffande luftomsättning och andra byggnadstekniska åtgärder i byggnader av olika byggnadsmaterial, utformning och belägenhet.

BIRGITTA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min fråga. Det var många ord, men jag gläder mig över att jordbruksministern nu tillsatt en utredning som skall behandla problemen i samband med radongas.

Bakgrunden till att jag ställde frågan är myndigheternas sätt att behandla människorna i deras boendemiljö. Bostaden är för oss alla en social nödvändighet och rättighet. Att man då inom sin bostads- och boendemiljö blir utsatt för miljörisker som vida överstiger de tillåtna gränsvärdena anser vi helt oacceptabelt.

Inom min egen hemkommun har framför allt de ifrågavarande sju familjerna i Ekedalen men också många andra människor blivit oroliga med anledning av alla miljörisker. Man har också blivit mycket upprörd över myndigheternas sätt att bara säga: Vädra! Jordbruksministern måste ju förstå att det medför stora problem att i en vinter som denna vädra och riva bort tätningslister. I dagens ekonomiska läge är det mycket svårt att vädra ut energi. Vem tar ansvaret för de kostnader som det skulle innebära att följa denna rekommendation? Regeringens och myndigheternas sätt att behandla frågor som berör människorna så nära som boendemiljön är upprörande. Därför har vi socialdemokrater här i riksdagen krävt skyndsamma åtgärder för att man skall kunna komma till rätta med de här miljöproblemen. Vi socialdemokrater har också till konstitutionsutskottet anmält regeringens sätt att handlägga dessa frågor, och jag vill av den anledningen inte föregripa sakfrågans behandling.

Jag önskar emellertid än en gång säga att det är positivt att regeringen har satt fart och tillsatt en utredning som skyndsamt kommer att behandla miljöproblemen i samband med radongasen. Men kommer utredningen att göra både en teknisk och en ekonomisk bedömning av miljöriskerna? Jordbruksministern ville inte närmare gå in på min fråga om ersättning för eventuella ombyggnader, men jag anser att det vore mycket värdefullt om jordbruksministern kunde ge familjerna ett besked om huruvida de kan vänta sig ekonomiskt stöd.

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! Det är utan tvivel så som Birgitta Johansson säger att det finns två motsatta önskemål, dels en snabb luftväxling i bostäderna, dels önske-

målet att spara energi. Här måste det självfallet bli fråga om en avvägning.

I mitt svar har jag redovisat en rad åtgärder: information till de boende samt forskning och utprovning av metoder för att minska radonhalterna. Myndigheterna har här redan vidtagit åtgärder eller avser att göra det inom en nära framtid.

Jag vill också framhålla att regeringen nära följer myndigheternas arbete, och jag kan nämna att jag i går tillsammans med bostadsministern hade en genomgång med företrädare för de berörda myndigheterna om det aktuella läget. Beträffande det ifrågavarande området, Ekedalen, kan jag meddela att myndigheterna i dag arrangerar ett informationsmöte för samtliga boende i området. Därvid kommer man att bl. a. redovisa de olika försök som nu planeras för att minska radonhalterna i de aktuella husen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om statens åtaganden gentemot den Regnelliska donationen

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara *Gunnar Biörcks* i Värmdö (m) den 18 december anmälda fråga, 1978/79:238, till socialministern, och anförde:

Herr talman! Gunnar Biörck i Värmdö har frågat socialministern vilken åtgärd han vidtagit eller ämnar vidta med anledning av vad finansutskottet anförde i sitt betänkande 1977/78:7 i en fråga som tagits upp av Gunnar Biörck i motionen 1977/78:124 om den s. k. Regnelliska stipendiefonden. Frågan har överlämnats till mig.

Regeringen föreskrev den 8 juni 1978 att den ersättning till sex Regnelliska stipendiater som har ersatt de tidigare bostadsförmånerna inom Serafimerlasarettets område fick utbetalas från staten för statens allmänna fastighetsfond under budgetåret 1977/78. Samma föreskrift finns också intagen i den stat för fonden som reglerar utgifter och inkomster för innevarande budgetår. Åtgärder från regeringens sida har alltså redan vidtagits.

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Tillåt mig att till budget- och ekonomiministern få framföra ett varmt tack för att han inte bara besvarat min fråga utan också faktiskt långt dessförinnan handlagt ärendet.

Det är uppenbart att den interna informationen inom Karolinska sjukhuset inte fungerar på önskvärt sätt. Det tog flera år innan man upptäckte konsekvenserna av den felaktiga uppgiften i 1972 års regleringsbrev, och budskapet om regeringens beslut den 8 juni har i varje fall inte trängt igenom till mig, som dock är ledamot av fondnämnden och som normalt skulle ha utdelat en julkapp från Regnell's donation till några studenter. Detta kan jag emellertid inte förebrå budgetministern. Det är möjligt att man bör överse rutinerna för information inom Karolinska sjukhuset.

Torsdagen den
8 februari 1979

*Om statens åta-
ganden gentemot
den Regnellska
donationen*

Jag skulle gärna vilja begagna tillfället till att fråga budgetministern om två saker som sammanhänger med svaret på frågan.

Det ena är om det finns några möjligheter att kompensera fondnämnden för de år – som alltså ligger ett par år tillbaka i tiden – då man inte ansett sig kunna utdela några medel genom att man ansåg sig tvungen att efterleva 1972 års felaktiga beslut.

Det andra är: Vore det inte rimligt att man begrundade basen för de här 40 kronorna? Det var ju ändå så att doktor Regnell donerade ett antal rum, och genom 1946 års regleringsbrev – om jag inte bedrar mig – tog staten hand om rummen men ersatte dem med 40 kr. i månaden, vilket kanske var en rimlig rumshyra på den tiden. Borde man inte justera beloppet med hänsyn till den nuvarande hyresnivån?

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Regeringen har på framställning från direktionen för Karolinska sjukhuset i juni 1978 låtit det bero, som det heter med sedvanligt språkbruk, att de utbetalningar som gjordes åren mellan 1972/73 och 1976/77 har gjorts. Detta är alltså godkänt, trots att det – genom det beslut som alltså numera är ändrat – inte skedde några utbetalningar de åren. Karolinska sjukhuset har hemställt om godkännande för detta, och det har sjukhuset fått.

Sjukhuset har däremot inte hemställt om någon ersättning. Det är ju ganska måttliga summor det handlar om, knappt 3 000 kr. varje år. Och med den omfattning som Karolinska sjukhusets stat ändå har tror jag nog att sjukhuset självt kan svara för den utgiften. Den bedömningen har alltså direktionen själv gjort, att man inte behöver gå till regeringen och hemställa om några extra medel. Vi har inte heller gett några sådana, och jag kommer inte själv att aktualisera den frågan.

Jag har heller inte tagit upp frågan om att räkna upp de medel som den Regnellska donationen ursprungligen omfattade, utan både för innevarande budgetår och för de kommande budgetåren räknar vi med oförändrad nivå. Jag uppfattar det vara i linje med utskottets uttalande, som var inriktat på att återföra pengarna till staten.

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka för dessa kompletteringar. Anledningen till att jag ställde den första av mina följdfrågor var att det gäller två olika slags bokföring. Den ena avser Karolinska sjukhusets driftmedel, den andra fondmedel som handhas av en särskild förvaltning. Om man nu efter budget- och ekonomiministerns uttalande här i kammaren kan göra en intern transferering, är det gott och väl.

Den andra fråga som jag tog upp hoppas jag att vi i fondnämnden kan aktualisera hos budgetministern den vanliga vägen, utan att vidare behöva besvara riksdagen.

§ 5 Om sjuklön som utgår från forskningsanslag

Nr 82

Torsdagen den
8 februari 1979

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara *Gunnar Biörcks* i Värmdö (m) den 17 januari anmälda fråga, 1978/79:283, och anförde:

Herr talman! *Gunnar Biörck* i Värmdö har frågat mig om jag kan redovisa vilka åtgärder regeringen har vidtagit sedan utbildningsutskottet för mer än tre år sedan begärde, att regeringen skulle pröva frågan om kompensation för sjuklön från forskningsanslag, och om jag övervägt det förslag som framfördes motionsvägen vid förra riksmötet eller om jag eljest har någon annan åtgärd att föreslå.

Frågan om hur sjukersättning skall beaktas för forskningsanslag och f. ö. även för myndighetsanslag är varken ny eller okomplicerad. Mångfaldiga är de kontakter mina medarbetare har haft med utskott, forskare och motionärer under åren. Jag har i annat sammanhang diskuterat problemen med *Gunnar Biörck*, så mitt svar kanske inte innehåller så många nyheter för honom.

Problemet kan förenklat sammanfattas på följande sätt. Anslag till myndigheter och forskningsråd beräknas med hänsyn till löneomkostnader. Då lön utbetalas av en myndighet betalas från myndighetens anslag samtidigt en avgift, lönekostnadspålägg, LKP, till inkomstiteln "Pensionsmedel m. m.". Från inkomstiteln betalar sedan staten centralt olika typer av avgifter, t. ex. ATP-avgifter och lönegarantiavgifter.

Nämnda LKP innehåller inte någon komponent för sjuklön men väl kompensation för övriga delar av sjukförsäkringssystemet. Med andra ord – myndigheterna betalar ingen försäkringspremie för sjuklön och får således inte någon ersättning om sjuklön skall betalas till en anställd, eftersom den som är oförsäkrad själv får stå risken.

Staten centralt betalar självklart full sjukförsäkringsavgift för alla myndigheter men finansierar den del som motsvarar sjukersättningen med uppburna sjukpenningar.

Man kan givetvis ifrågasätta om inte statliga myndigheter och forskningsinstitutioner borde kunna få försäkra sig och vilka lösningar som då skulle kunna tänkas. I praktiken blir emellertid sådana försäkringsarrangemang krångliga och medför kostnader som inte står i proportion till fördelarna.

Dessutom visar erfarenheterna från t. ex. forskningsråden att problemen i dessa sammanhang har kunnat lösas på sådant sätt att enskilda projektinnehavare inte drabbas.

Jag är alltså inte nu beredd att föreslå regeringen att förelägga riksdagen något förslag till ändring av LKP-systemet såvitt gäller sjuklön.

Den enkla metod som jag anser att regeringen t. v. bör tillämpa för att komma till rätta med problemet med sjuklön i de undantagsfall då stora skevheter uppstår är att pröva ett eventuellt överskridande av ifrågavarande anslag.

*Om sjuklön som
utgår från forsk-
ningsanslag*

Torsdagen den
8 februari 1979

*Om sjuklön som
utgår från forsk-
ningsanslag*

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talmån! Detta är ju en knepigare fråga än den föregående. Budgetministern har haft litet längre tid på sig att förbereda sitt svar än vad jag nu haft för att förbereda mitt till honom. Jag skall emellertid be att få tacka för den utläggning som han här har gjort.

Jag är dock inte riktigt säker på att vi helt och fullt talar om samma sak. Budget- och ekonomiministern talar om forskningsanslag och f. ö. även om myndighetsanslag i största allmänhet. Vad jag har tagit upp är framför allt forskningsanslag som härrör ur icke-offentliga fonder, och det är anslag som ofta är ganska knappa. Det har ju föranlett en hel del bekymmer.

Anledningen till att jag tog upp frågan var påstötningar från mina kolleger i Göteborg. Jag har också funnit att för några veckor sedan två forskare, en i Uppsala och en i Stockholm, i Dagens Nyheter haft insändare om saken. Den måste följaktligen vara aktuell för somliga, även om också i det här fallet informationen om vad som de facto har försiggått i riksdagen naturligtvis är mycket bristfällig även bland dem det berör.

För egen del har jag alltså i den senaste motionen föreslagit att man skulle utfärda en bestämmelse av den karaktären att ett belopp skulle överföras till ifrågavarande forskningsanslag från högskolans avlöningsbelopp i den mån sådana här längre sjukledigheter eller graviditetsledigheter förekommer. Sedermera har det framgått av utredningar, som jag fått del av, att detta kanske skulle kunna vara möjligt, om avsättningen till LKP från de här forskningsanslagen gjordes 3 % högre än den nu är. Jag vill bara referera vad en av mina kolleger i Göteborg skriver om detta, nämligen att om det är riktigt att avgiften till LKP är nedsatt med 3 % jämfört med vad den borde vara, för att kompensera för att forskarna får betala sjukledigheter och graviditetsledigheter från anslagen, kommer säkert de flesta forskare att välja en ökning av LKP-avgiften för att slippa risken att råka ut för improduktiva perioder på grund av lång tids sjukledighet för personal. En förutsättning för detta är dock att myndigheterna som debiterar LKP klart redovisar vart pengarna går.

Jag tror att man skulle kunna överväga att för de anslag som inte kommer från offentliga myndigheter möjligen debitera en något högre avgift till LKP mot att universiteten verkligen betalar lönen under längre sjukledighet på det sätt som de här inläggen från olika håll ger antydan om är nödvändigt.

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talmån! Jag tror att Gunnar Biörck i Värmdö och jag är någorlunda överens om beskrivningen av problemen, dvs. att när det gäller forskningsråden och myndighetsanslagen uppkommer i allmänhet inget problem, för där finns redan lösningar. Däremot kan problem uppkomma när det gäller anslag från enskilda stiftelser och liknande. Vi har emellertid erfarenheten att de problemen är små, bl. a. därför att anslagen från de stiftelserna ofta är rätt små och att anslagen ofta används för materiel och annat.

Jag är medveten om att det ibland kan uppkomma problem för den enskilde forskaren, även om jag vill betona att det är i begränsad omfattning till såväl antal som svårighetsgrad.

Vi har funderat över olika vägar att lösa de problemen. Vi har inte hittat någon tillräckligt enkel metod att lösa dem. Det finns vägar, men de innebär rätt mycket av byråkrati och omgång. Därför har vi ännu inte nått fram till den lösning som vi tycker är tillräckligt bra.

Jag skall dock trösta Gunnar Biörck med att vi fortsätter att fundera i syfte att nå en lösning också på den delen av frågan.

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Det sista som budgetministern sade låter rejält och bra. Jag hoppas mycket av det.

Får jag bara ställa en fråga: I sista meningen av budgetministerns svar står det något om att i undantagsfall, då stora skevheter uppstår, skulle en enkel metod vara att pröva ett eventuellt överskridande av ifrågavarande anslag. Jag har funderat litet på vad ordet "ifrågavarande" syftar på. Det kanske är så att budgetministern skulle kunna tänka sig att – eftersom det här i hans uppfattning är en så liten artikel – tillåta att man i så fall kunde ta pengar från universitetens anslag för oförutsedda utgifter?

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Formuleringen syftar på de anslag som utgår till forskningsråden och till myndigheterna. Jag tror inte att universiteten skulle uppskatta att de fick använda sitt övriga utgiftsanslag för att lösa de problem som Gunnar Biörck i Värmdö syftade på med sin fråga, utan där får vi se om vi kan hitta några andra vägar.

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Beträffande dem som får anslag, låt oss säga från Nationalföreningen för hjärt- och lungsjukdomar eller andra relativt stora forskningsfinansiärer, får vi fortsättningsvis tydligen – åtminstone t. v. – bara lita till att budgetdepartementet funderar på saken.

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Ja, men då vill jag än en gång understryka att enligt den erfarenhet som vi har av de här problemen är de mycket begränsade till både antal och svårighetsgrad.

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Ett sista ord på vägen: Fundera på det där om 3 % ökning av LKP!

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om bryggeriet i Torsby

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara *Göthe Knutsons* (m) den 25 januari anmälda fråga, 1978/79:301, till arbetsmarknadsministern, och anförde:

Herr talman! Göthe Knutson har frågat arbetsmarknadsministern om det i en nedläggningssituation är till fördel för de anställda och för Torsby kommun att staten är majoritetsägare i Prippsbryggerierna. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Jag vill inledningsvis erinra om riksdagens beslut med anledning av regeringens proposition om åtgärder inom bryggeribranschen. Beslutet innebär bl. a. att staten bildar ett strukturbolag, Brygginvest AB, med uppgift att initiera och medverka vid strukturförändringar i bryggeribranschen. Brygginvests första uppgift skall vara att åstadkomma en samordnings- och strukturplan för bryggeribranschen. Planen skall syfta till att definiera vilka strukturförändringar som bör äga rum och i vilken takt de bör genomföras. Härvid skall särskild hänsyn tas till regionalpolitiska synpunkter och sysselsättningsaspekter.

F. n. pågår en strukturutredning inom Pripps. Jag förutsätter att en samordning kommer att ske mellan Pripps och Brygginvest i de båda bolagens utredningsarbete.

Något beslut om nedläggning av bryggeriet i Torsby eller av någon annan av Pripps produktionsenheter har inte fattats av Pripps styrelse. Jag utgår från att riksdagens uttalanden rörande bryggeribranschen är vägledande för såväl Brygginvest som Pripps styrelse vid deras behandling av olika bryggerifrågor.

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag tackar budgetministern för det här svaret. Jag vill gärna uppfatta det som positivt, men man frågar sig naturligtvis – och det gör inte minst de anställda i Torsby – vad svaret betyder i klartext.

Jag tar mig då friheten att fråga budgetministern hur han ser på denna problematik i stort. Det är alltså fråga om ett företag vari staten har majoriteten av aktierna, och när det talas om samordning, utredningar och strukturrationaliseringar blir de anställda naturligtvis betänksamma. Det är en oro som de 40–50 anställda vid Prippsbryggeriet i Torsby har känt i flera år.

Vi måste i detta sammanhang betänka att Torsby redan är en hårt drabbad kommun. Man har där en öppen arbetslöshet som omfattar 606 människor, vilket är en mycket hög siffra med tanke på att kommunen bara har 15 700 invånare – det motsvarar 7 % av den arbetsföra befolkningen enligt SCB:s statistik. Man har vidare 160 personer i beredskapsarbeten – men det är ont om beredskapsarbeten – och man har 150 personer i skyddat arbete. Man har också många i omskolningsverksamhet. Dessutom har Torsby kommun med sina 15 700 invånare mellan 750 och 800 människor som är långpendlare, dvs. har sitt arbete förlagt utanför kommunen, många t. o. m. utanför Värmlands

län. Torsby kommun har inte på de senaste åren fått något nytt industriellt arbete, knappast något nytt jobb över huvud taget. Jag har i min fråga påpekat att Värmlandsdelegationen inte ser särskilt förhoppningsfullt på möjligheterna att ge Torsby fler arbetstillfällen inom den närmaste tiden. Långsiktigt skall vi naturligtvis utgå från att det kommer att finnas en god framtid också för den kommunen och för de människorna.

Men nu finns det alltså ett bryggeri i Torsby kommun – en arbetsplats som betyder oerhört mycket. Eftersom staten är huvudägare i Prippsbryggerierna och det genom bildandet av Brygginvest har vidtagits åtgärder på det här näringsområdet är det naturligt om jag tar mig friheten att fråga budgetministern om han skulle vilja vara vänlig att också ge några synpunkter på den här problematiken i stort. Staten får betala åtskilligt mer om bryggeriet skulle läggas ner.

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Jag är väl medveten om de problem som finns i Torsby. Jag har mött dessa problem i samtal som just rör bryggeribranschen med människor även i Tingsryd och Arboga. Jag är också väl medveten om dels de problem som kan drabba många människor på en ort och i en region då sysselsättningen sviktar och företag stundom måste läggas ned, dels de kostnader som då kan uppkomma för stat och kommun på grund av nödvändigheten av statliga insatser i syfte att undvika problem av det slag Göthe Knutson tar upp.

Nu kan jag inte – jag vet att Göthe Knutson är medveten om det – göra något uttalande om ett enskilt bryggeris framtid. Jag har inte någon laglig rätt att göra det. De besluten skall fattas i andra organ. Jag vill bara än en gång understryka vad jag sagt i mitt svar, nämligen att jag utgår från att riksdagens uttalande i december om bryggeribranschens framtid är vägledande för de beslut som företagsledningarna kommer att fatta. I de uttalandena betonade riksdagen bl. a. att man också skulle ta hänsyn till regionalpolitiska synpunkter och sysselsättningsaspekter. Jag har själv flera gånger betonat att min utgångspunkt är att vi bör säkra överlevnads- och utvecklingsmöjligheter för flera företag och produktionsenheter inom bryggeribranschen.

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag är efter budgetministerns kompletterande svar, som jag tackar för, glad att kunna tolka det som mycket positivt för Torsby kommun, för de anställda vid det här bryggeriet och då också för Värmland.

Det är alldeles uppenbart att mindre enheter inte alltid är lönsamma. Det har sagts att Torsbybryggeriet skulle kunna belasta koncernen med ett par miljoner i förluster – om man nu vill se saken på det viset. Men det är heller inte alldeles säkert att det förhåller sig så.

Man har betydligt högre närvaro i arbetet vid det här bryggeriet än vid de större enheterna. Det finns mycket som talar för mindre enheter, inte minst i bryggeribranschen. I Västtyskland t. ex. har man en mängd mindre bryggerier. Här i Sverige har struktureringen gått mot större enheter. Det är inte

Torsdagen den
8 februari 1979

*Om information
rörande ideella
föreningars möj-
lighet till skattebe-
frielse m. m.*

säkert att det är lönsamt. Vad som är alldeles givet är att det inte kan vara lönsamt för staten, som ägare till företag, att först lägga ner företag och sedan gå ut med kanske mångdubbelt större summor för att reda upp situationen och ge någon form av ersättningsarbete åt dem som drabbas.

Det är tragik när människor blir arbetslösa. Jag utgår från att vi skall slippa det i Torsby kommun i det här fallet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om information rörande ideella föreningars möjlighet till skattebefrielse m. m.

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara *Karl-Eric Norrbys* (c) den 31 januari anmälda fråga, 1978/79:324, och anförde:

Herr talman! Karl-Eric Norrby har frågat mig om vilken information de ideella föreningarna fått om möjligheten att få dispens från uppgiftsskyldighet resp. att få skattebefrielse. Herr Norrby har vidare frågat mig om jag anser att det står i överensstämmelse med ambitionen att minska byråkratin och uppgiftslämnandet att sända ut blanketter till skattebefriade föreningar. Slutligen har Karl-Eric Norrby frågat mig om delegationen för företagens uppgiftslämnande, DEFU, granskat länsstyrelsernas begäran om särskilda uppgifter innan föreningarna tillskrevs.

Som Karl-Eric Norrby framhållit gäller fr. o. m. årets taxering nya skatte-regler för ideella föreningar. Enligt de nya reglerna kommer föreningar som uppfyller vissa villkor att helt befrias från inkomst- och förmögenhetsskatt. Villkoren, som innebär att föreningen skall vara allmännyttig, öppen och använda sina inkomster för det allmännyttiga ändamålet, måste allmänt sett betecknas som förmånliga. Någon generell skattefrihet för ideella föreningar är det dock inte fråga om.

Det ankommer på taxeringsnämnderna att ta ställning till om en ideell förening skall taxeras eller om föreningen uppfyller villkoren för skattebefrielse. Denna prövning bör givetvis grundas på tillförlitliga uppgifter om föreningens ändamål och verksamhet. I 33 § taxeringslagen föreskrivs därför att en förening, som anser att den helt eller delvis bör frikallas från skattskyldighet, skall lämna upplysningar bl. a. om de omständigheter som enligt föreningens uppfattning motiverar skattefrihet. Dessa upplysningar skall lämnas på en särskild blankett, den s. k. blankett 4. I speciella fall kan emellertid skattechefen för viss tid befria en förening från skyldighet att skicka in blanketten.

Efter denna korta redogörelse för den nya lagen återgår jag till de av Karl-Eric Norrby framställda frågorna. Vad först gäller informationen kan nämnas att riksskatteverket gett ut en broschyr som innehåller utförliga upplysningar om skattereglerna för de ideella föreningarna. I broschyren, som tryckts i 170 000 exemplar, anges bl. a. vad som krävs för att en förening skall bli

befriad från skatt och uppgiftsskyldighet. Riksskatteverket har – med hjälp av bl. a. olika riksorganisationer – sänt ut broschyren direkt till ett mycket stort antal föreningar. Broschyren finns även hos länsstyrelserna och de lokala skattemyndigheterna.

Karl-Eric Norrbys andra fråga gäller utsändandet av blanketter till de ideella föreningarna. Som jag nyss påpekat måste föreningarna lämna vissa upplysningar om sin verksamhet m. m. för att taxeringsnämnderna skall kunna avgöra om förutsättningar för skattebefrielse föreligger eller inte. Att taxeringsmyndigheterna skickat ut blanketter som föreningarna skall fylla i är enligt min mening en serviceåtgärd och inte ett uttryck för byråkratiskt krångel.

Den sista frågan gäller DEFU:s medverkan. Enligt vad jag har inhämtat har de av herr Norrby åsyftade blanketterna godkänts av DEFU. Frågan om en förening skall befrias från uppgiftsskyldigheten måste emellertid självfallet avgöras av skattechefen och inte av DEFU.

KARL-ERIC NORRBY (c):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet för det innehållsrika svaret på min fråga.

Anledningen till min fråga var att riksdagen våren 1977 beslöt om skattebefrielse för ideella föreningar fr. o. m. den 1 januari 1978. Detta uppfattades av många arbetstygda föreningsledare positivt och även så, att man nu skulle slippa pappersexercisen. Därför blev det något av en kalldusch när uppgifts- och deklarationsblanketterna damp ner i brevlådorna. Jag ifrågasätter inte fullgörandet av uppgiftsskyldighet när sådan föreligger, men i detta sammanhang kan man sätta frågetecknen för myndigheternas sätt att hantera ärendet. Jag skall ge några exempel.

I propositionen 1976/77:135 säger statsrådet Mundebo på s. 94 att "föreningar som är frikallade från skattskyldighet för alla sina inkomster och hela sin förmögenhet, synes inte behöva avge självdeklaration". Ändå står det under Upplysningar på deklarationsblankett nr 3 att förening eller stiftelse vars inkomster är helt eller delvis frikallade från skattskyldighet skall i denna blankett redovisa skattepliktiga inkomster. Detta är ju inte tillfredsställande. Man måste kunna lita på att vad ett statsråd har sagt inte kan ändras av en underlydande instans.

Upplysningarna är också för den som inte är van att tolka kanslisvenska förvirrande, t. o. m. obegripliga. Det gäller t. ex. det avsnitt jag nyss citerade. Jag upprepar: "Förening eller stiftelse vars inkomster är helt eller delvis frikallade från skattskyldighet skall i denna blankett redovisa skattepliktiga inkomster."

Det är många föreningsledare som har frågat mig: Vad tjänar det för ändamål att lämna uppgifter om skattepliktiga inkomster när man är frikallad från skattskyldighet? Man resonerar så, att är man befriad från skattskyldighet så har man inga skattepliktiga inkomster.

En annan oformlighet är tiden för inlämnandet av uppgifts- och deklarationsblanketterna. Självdeklarationen skall lämnas senast den 15 februari,

*Om information
rörande ideella
föreningars möj-
lighet till skattebe-
frielse m. m.*

Torsdagen den
8 februari 1979

*Om information
rörande ideella
föreningars möj-
lighet till skattebe-
frielse m. m.*

medan de särskilda uppgifterna skall avlämnas senast den 31 mars – alltså helt olika tidpunkter. Först skall man lämna deklARATIONEN, och sedan skall man lämna uppgiften som skall läggas till grund för beslutet huruvida skattskyldighet föreligger eller inte.

Mot bakgrund av vad jag här anfört kanske man har anledning att instämna med Lantbrukarnas skattedelegation, som i sitt remissyttrande över utredningens förslag anförde att om det skall vara någon mening med ett förenklat uppgiftslämnande måste den blankett på vilken uppgifterna lämnas vara ytterligt enkel. Delegationen beklagade att det inte lämnats något exempel på blanketten i betänkandet, eftersom det är blankettens utformning som avgör hur enkel redovisningen kommer att bli. I detta instämde också Göteborgs distrikts idrottsförbund.

Herr talman! Tiden medger inte att jag ytterligare exemplifierar. Men jag vill fråga statsrådet Mundebo: Tycker inte statsrådet det finns skäl för en översyn av frågan om tidpunkten för avlämnandet av deklARATIONEN och även en översyn av blankettens eller blanketternas utformning?

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Blanketterna måste utformas mot bakgrund av de lagregler som riksdagsbeslutet innefattade. Man kan självfallet alltid resonera om hur skattelagar överförs från lagspråk till sedvanlig svenska. Som Karl-Eric Norrby säkert är medveten om är det alltid en besvärlig uppgift.

Jag tycker ändå att det har gått ut en fyllig och bra information i det här ärendet. Riksdagsbeslutet innebar inte någon generell skattefrihet, utan taxeringsnämnderna skulle få ett underlag för att bedöma det.

Detta är ju en ny lagstiftning. Det här är första gången som den är i praktisk tillämpning. Det kan då självfallet uppkomma problem; formuleringarna i blanketter och informationsbroschyrer kanske inte alltid blir de bästa, även om de testas rätt ingående i förväg. Jag finner det naturligt att riksskatteverket, som ju i första hand har ansvaret också för den här skatten, utvärderar de erfarenheter man gör under årets taxering. Jag utgår ifrån att de berörda organisationerna delger riksskatteverket sina synpunkter – positiva och negativa – för att nästa års blankett och broschyr om möjligt skall bli ännu bättre.

KARL-ERIC NORRBY (c):

Herr talman! Jag vill oreserverat tacka statsrådet för det kompletterande svaret på min fråga. Jag tror att många föreningsledare instämmer i det tacket.

Jag tror att den här skattereformen, som uppfattats mycket positivt, kommer att vinna i värde om man kan slippa att fylla i blanketter eller i varje fall begränsa ifyllandet till så få blanketter som möjligt.

Jag ber att få tacka för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om sysselsättningen vid Zakrisdalsverken i Karlstad

Nr 82

Torsdagen den
8 februari 1979

Industriministern ERIK HUSS erhöll ordet för att besvara *Magnus Perssons* (s) den 31 januari anmälda fråga, 1978/79:315, och anförde:

Herr talman! Magnus Persson har frågat mig vilka konkreta åtgärder jag avser att vidta med anledning av aviserat varsel vid Zakrisdalsverken.

Zakrisdalsverken i Karlstad ingår i förenade fabriksverkens (FFV) sektor för försvarsmateriel. Enheten i Karlstad tillverkar främst ammunition till pansarvärnsvapen. Det svenska försvarets beställningar från denna enhet har under perioden 1977/78–1982/83 reducerats med två tredjedelar i jämförelse med de planer som tidigare fastlagts av försvaret. Detta kraftiga bortfall av beställningar kan inte helt kompenseras genom produktion av andra produkter eller leveranser till andra köpare.

FFV har begärt att beställningar från svenska försvaret skall tidigareläggas för att nu aviserade varsel skall kunna begränsas och erforderliga personalminskningar skall kunna ske i jämnare takt.

Regeringen avser att undersöka möjligheterna att genom omplanering av försvarets materielanskaffning eller på annat sätt tidigarelägga försvarets beställningar för att minska antalet kommande uppsägningar vid Zakrisdalsverken.

MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Anledningen till att jag ställde frågan var, och är fortfarande, den oro som de anställda vid Zakrisdalsverken känner.

Informationen om varslet har väckt bestörtning och indignation bland de anställda, och de menar att man genom tidigareläggning av beställningar av viss försvarsmateriel hade kunnat undvika dessa personalinskränkningar.

Herr talman! Den minskning som nu, enligt det svar som industriministern har givit, är ett faktum omges av många frågetecken. I det aviserade varslet talas det om ett 60-tal anställda. Om detta varsel blir ett faktum, menar personalen vid Zakrisdalsverken att det som ett brev på posten kommer ytterligare neddragningar med ca 90 anställda. Varslet skulle då totalt sett beröra inte mindre än 150 anställda. Utöver detta berörs ett 60-tal som är s. k. externt anställda i företag som levererar material m. m. till Zakrisdalsverken.

FFV och materielberedningsnämnden tillstyrker att det s. k. paket 1 tidigareläggs.

Vilka kommer att drabbas, om varslet blir ett faktum? Jo, det blir i huvudsak kvinnor under 25 år. Det är den grupp som senast har anställts och som nu blir lidande. Den arbetslöshet vi har i Värmland är mycket betungande – det finns över huvud taget inga jobb att få. Inte minst den åldersgrupp som här är aktuell har svårigheter. Chansen att få jobb är helt enkelt minimal.

Jag tycker att statsmakterna och industridepartementet här få ta sitt ansvar och trygga sysselsättningen genom åtgärden att tidigarelägga det s. k. paket 1,

Om sysselsättningen vid Zakrisdalsverken i Karlstad

Torsdagen den
8 februari 1979

*Om sysselsättningen
vid Zakrisdals-
verken i Karlstad*

som ligger i storleksordningen 90 milj. kr.

Herr talman! Jag skulle vilja få ett par klargöranden. Vad menar industriministern med att regeringen skall försöka minska antalet uppsägningar? Är det 50, 60, 100 eller 150 anställda som avses? Den andra frågan är: Hur många miljoner kronor rör det sig om? Är det 50 eller 90 milj. kr.? Den sista summan nämner jag med anledning av att myndigheten, FFV, har sagt att om det s. k. paket 1 – som kostar just 90 milj. kr. – tidigareläggs, kommer man att trygga sysselsättningen vid Zakrisdalsverken.

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talman! Ett grundläggande men av frågeställaren inte alls berört faktum i denna problematik är att det svenska försvarets anslagsutveckling varit sådan att den resulterat och resulterar i en successivt minskande förmåga, uttryckt i reala termer, att lägga ut materielbeställningar till svensk försvarsindustri. Det är ett grundläggande faktum, som man inte kommer ifrån. Varken frågeställaren eller det parti han tillhör har visat något missnöje över att en sådan utveckling pågår.

I detta läge undersöker vi som bäst – det kan snart ge resultat – vad som kan göras genom en tidigareläggning av order. Av skäl som jag inte behöver förklara kan det till en viss grad vara en Döbelnsmedicin. Likväl är vi ense om att man bör beträda den vägen. Då måste vi emellertid väga de behov som finns på olika orter och i olika sammanhang av en tidigareläggning mot behovet i Zakrisdal.

Till sist, herr talman, frågade Magnus Persson mig med hur många personer eller alternativt med hur många miljoner kronor jag ansåg att vi skulle försöka minska friställningarna vid Zakrisdalsverken. Ja, det kan under nu pågående överväganden och överläggningar inte preciseras. Jag kan emellertid säga att det blir en minskning av antalet friställningar, en minskning vars omfattning det just nu är för tidigt att uttala sig om.

MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Jag noterade svaret att det skall bli en minskning. Det är självfallet ett besked till de anställda vid Zakrisdalsverken som är annorlunda än man hade trott. Man hade nämligen hoppats att en tidigareläggning av den basmateriel som nu är aktuell hade kunnat ske.

Jag är medveten om att en avvägning mellan olika orter och regioner måste äga rum. Men Värmland inklusive Karlstadsregionen är den region som är mest drabbad i landet. Arbetslösheten och oron bland basindustrierna i länet gör att förhållandena är allt annat än tillfredsställande. I detta läge ansåg vi att industridepartementet och statsmakterna måste känna och ta sitt ansvar.

Detta besked bör i alla fall FFV och de anställda få så snart som möjligt. De har i sin förtvivlan vänt sig till statsministern och begärt ett sammanträffande för att få diskutera med honom, och de får väl föra diskussionen vidare.

Jag hoppas att den eventuella minskningen skall bli minimal och att statsrådet och industridepartementet tar hänsyn till den svåra situation som

råder i Karlstad och övriga Värmland. Det är i mitt hemlän mycket svårt att ge arbete åt de människor och de grupper som här drabbas.

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talman! Vi är väl medvetna om problemen i Värmland och har nyligen studerat dem närmare på ort och ställe. Det är förklaringen till att vi överväger och arbetar med dessa tidigareläggningar.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 82

Torsdagen den
8 februari 1979

*Om utredning
rörande risken för
radonstrålning vid
skifferbrytning*

§ 9 Om utredning rörande risken för radonstrålning vid skifferbrytning

Industriministern ERIK HUSS erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Britta Hammarbackens* (c), dels *Bengt Kindboms* (c) den 31 januari anmälda frågor, 1978/79:318 resp. 319, och anförde:

Herr talman! Britta Hammarbacken har frågat mig om jag anser att inom industridepartementet aktuella koncessionsärenden bör kompletteras vad avser ökad risk för radonexposition vid skifferbrytning.

Bengt Kindbom har frågat mig om jag är beredd att, med anledning av den forskning och utveckling avseende alunskiffer som bedrivs av AB Svensk alunskifferutveckling (ASA), ta initiativ till kartläggning av riskerna med radongas för närboende och på rekultiverade områden i Ranstad, före en eventuell prövning av frågan om exploatering av alunskifferr.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Jag vill erinra om att ASA:s verksamhet i Ranstad i dag omfattar ett treårigt forskningsprogram som har inletts innevarande budgetår. Verksamheten finansieras enligt riksdagens beslut våren 1978 genom statliga lån med särskilda villkor och med full insyn från statens sida. Forskningens ändamål är att ta fram processer för utvinning av alunskiffers innehåll av kerogen och vissa metaller utöver uran, men även att utreda olika miljöfrågor som kan uppkomma i samband med en eventuell framtida fullskalebrytning av alunskiffer. De av frågeställarna angivna problemområdena ingår således delvis i ASA:s nuvarande forskningsprogram. Jag finner det dock inte uteslutet att ytterligare utredningar om miljöfrågor vid skifferbrytning kan bli aktuella. En första redovisning av ASA:s forskning lämnas i dagarna till mig.

Det föreligger i dag ingen ansökan om brytning av alunskiffer, däremot finns en ansökan av ASA enligt lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter om undersökningskoncession beträffande alunskiffer för vissa angivna områden inom Örebro län. Ansökningen har helt nyligen överlämnats av statens industriverk till industridepartementet och bereds nu inom regeringskansliet. ASA:s ansökan avser i första hand tillstånd till undersökningar och utgör ett led i ASA:s undersökningar av landets alunskifferar. Undersökningarna anses nödvändiga för att förbättra beslutsunderlaget för en eventuell

*Om utredning
rörande risken för
radonstrålning vid
skifferbrytning*

brytningsansökan. Jag kan inte nu uttala mig om regeringens ställningstagande i denna fråga. Beslut avses fattas av regeringen under våren och kommer i huvudsak endast att avse huruvida undersökningar skall tillåtas eller inte.

Jag vill slutligen framhålla att självfallet kommer ett eventuellt framtida beslut om brytning, vare sig det aktualiseras i Ranstad eller i Örebro län, att föregås av en mycket noggrann prövning av mycket grundliga utredningar om konsekvenserna från bl. a. miljösynpunkt. Finner regeringen, då beslut skall fattas, att den som vill utnyttja en alunskifferfyndighet inte på ett tillfredsställande sätt har visat hur väsentliga problem från t. ex. miljösynpunkt skall lösas, kommer naturligtvis en exploatering inte att tillåtas. För att få anlägga en gruva krävs dessutom tillstånd enligt miljöskyddslagen (1969:387). Det är således en mycket omfattande prövning innan en brytning av alunskiffer får sättas i gång.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

BRITTA HAMMARBACKEN (c):

Herr talmän! Jag vill tacka statsrådet för svaret på min fråga. Det har ställts ytterligare en, men min fråga knyter alltså an till de undersökningskoncessioner som regeringen har att ta ställning till senare i år och som industriministern nämnde i sitt svar.

Den senaste tiden har vi haft en intensiv debatt om strålrisker i miljön. Det är en bra debatt. Den är nödvändig, och den måste fortsätta, men jag tycker att man borde vidga den och också ställa frågan: Kommer de brytningsrester som det i dag varnas för att påverka den totala miljön, alltså också utanför boningshusen? Och vet vi hur de i så fall kommer att påverka den miljön? I pressen har det den senaste veckan förekommit uppgifter som visar att det här är en nyväckt fråga i de allra flesta länder med uranbrytning.

Vid en internationell konferens i somras förklarade en företrädare för USA:s kärnkraftsinspektion att "förvaring och stabilisering av lakresterna från uranbrytningen mycket väl kan visa sig bli den svåraste tekniska uppgiften att lösa när det gäller kärnkraftens avfallsproblem."

Enligt vad jag har kunnat förstå är kunskapen på detta område inte stor i någon del av världen och inte heller här i Sverige. Då är det ju desto viktigare att vi börjar nu, när information och impulser börjar komma, att forska, mäta och undersöka innan några ytterligare beslut har fattats som kan betyda risker för framtiden.

En prospektering och förberedande undersökning innebär ju inte bara en geologisk kartering. Det blir också en påverkan på omgivningen genom vad som kommer i ett senare skede, t. ex. provbrytning och försöksverksamhet för industriell utveckling.

Med min fråga har jag velat peka på att den påverkan – som man tidigare har diskuterat rätt ingående med tanke på landskapsförstöring och utsläpp i luft och vatten, liksom även beträffande sociala konsekvenser för bygden i

fråga – nu alltså fått en ytterligare dimension, som jag tycker är viktig för områden med industrier, bostäder och ett allmänt näringsliv.

Med den inställningen, herr talman, har jag svårt att förklara mig nöjd med svaret, som jag tycker är litet vagt. Naturligtvis begär jag inte ett förhandsbesked om regeringens ställningstagande i denna fråga. Men jag vill fråga om statsrådet anser att underlaget är komplett inför ett ställningstagande. Likaså vill jag ha ett snabbt besked om huruvida det blir substans i den utredning av miljön som kan bli aktuell.

BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Jag tackar för svaret på frågan.

Alltsedan munkarnas tid i Varnhem har i Västgötaberget pågått arbete med att, i huvudsak till människors fromma, ta ut olika bergarter till byggnadsmaterial. När det gäller alunskiffer har vi kravet på ökad exploatering på grund av uraninnehållet. Skifferrester från tidigare hantering, s. k. rödfyr från gamla kalkbrott i Skaraborgs län, har i många år använts som fyllnads- och vägmaterial. Ingen har känt till riskerna med detta.

Nu har vi emellertid fått vissa redovisningar. I Skövde har man undersökt ett planerat bostadsområde och i Ekedalen ett bostadsområde som ligger på skifferrester. Dessa frågor har särskilt diskuterats här i kammaren, och det har tagits fram rapporter. Vi behöver inte uppehålla oss mer vid detta. Jag vill bara i sammanhanget konstatera att när det gäller skifferresterna är det inte enbart radon utan också annan strålning som man har att ta hänsyn till.

I svaret säger industriministern att de frågeställningar som jag har angett delvis ingår i ASA:s forskningsprogram. Jag har det framför mig, och jag menar att det minimikrav man måste ställa är att det finns lakrester under de rekultiverade markområden som man kommer att redovisa resultat ifrån.

Jag tycker det är positivt när industriministern säger att det inte är uteslutet att man kan behöva genomföra ytterligare utredningar på miljöområdet. Det hade emellertid varit ändå bättre om industriministern sagt att man hade för avsikt att göra ytterligare undersökningar.

SSI säger att vid planering av bebyggelse bör markens beskaffenhet med avseende på radioaktivitet beaktas. Problemet gäller avfall från hantering av alunskiffer, men också mark med ovanligt stora mängder radium. Ytterligare undersökningar fordras för en bedömning av problemets omfattning.

Det är alltså en myndighet som redovisar detta, och det tycker jag man bör ta fasta på. Min huvudfråga är: Vilka ytterligare konsekvenser kan skifferbrytning få – konsekvenser som i dag inte är kända men som i en framtid kan ställa oss inför ett nytt och chockartat uppvaknande och ge upphov till en debatt liknande den som förts den senaste veckan?

Sedan vill jag med anledning av svarets sista del, där det redovisas hur prövningen skall gå till, fråga industriministern, om detta innebär en glidning på väg bort från prövningen enligt byggnadslagen 136 a §? Jag vore tacksam för ett besked av industriministern på den punkten.

Nr 82

Torsdagen den
8 februari 1979

*Om utredning
rörande risken för
radonstrålning vid
skifferbrytning*

*Om utredning
rörande risken för
radonstrålning vid
skifferbrytning*

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talman! Jag skall hålla mig till de frågor som ställts med anledning av det ärende vi skall behandla i dag. Jag skall alltså inte gå in på bostadsfrågorna, även om frågeställarna något snuddade vid dessa. Bostadsfrågorna har ju redan tidigare debatterats.

Låt mig säga till båda frågeställarna att de – och det gäller kanske särskilt Britta Hammarbacken – åtminstone delvis resonerar som om det var fråga om brytning. Men det är det ju inte – det finns över huvud taget inte någon ansökan om brytning. När Britta Hammarbacken frågar om vi har underlag för ett ställningstagande, blir svaret att något ställningstagande till brytning inte alls är aktuellt. Vad det här handlar om är undersökningar.

Man kan fråga sig om det är någon nackdel att vi undersöker en fyndighet och skaffar oss bättre information. En helt annan och senare fråga blir om man skall utnyttja den information vi får fram och gå vidare till prövning.

Frågan om radogasen och riskerna för strålning kommer att ingå som ett led i de undersökningar det här gäller. I själva verket bör man fråga sig om inte de undersökningar som ASA avser att göra kan vara till nytta också i andra sammanhang, där det gäller att bedöma dessa risker. Jag anser således att det inte finns något skäl för oro.

Vad beträffar Bengt Kindboms fråga om tillämpningen av 136 a § byggnadslagen i dessa sammanhang, vill jag påpeka att den paragrafen inte obligatoriskt behöver komma till användning när det gäller gruvor.

BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Vårt krav är ju att man genom utredningar skall få fram ett bättre underlag. Den som under åren följt dessa frågor har minsann märkt att det har skett glidningar. Det har varje gång sagts att problemen är avklarade, men sedan har vi kunnat konstatera att det finns fler problem. Vi kräver alltså att det görs utredningar också beträffande strålningsriskerna.

Industriministerns svar på min fråga angående prövning enligt 136 a § byggnadslagen var inte särskilt konkret. Jag kan med anledning av svaret inte göra något annat konstaterande än att folkpartiregeringen är beredd att tillåta en sådan här exploatering utan prövning enligt denna paragraf.

BRITTA HAMMARBACKEN (c):

Herr talman! Jag är mycket väl medveten om att det är fråga om en undersökningskoncession. Jag trodde att det framgick av min fråga, och därför brydde jag mig inte om att upplysa om det i mitt tack för svaret.

Jag undrar om man verkligen kan lita på att en sådan här undersökning har så liten inverkan på miljön.

I sitt förberedande material när det gäller koncessionsärendet skriver statens industriverk att bolaget bör studera gruvbrytning, återfyllning och rekultivering samt utföra främst idé- och metodstudier beträffande brytningsteknik osv. Det innebär alltså inte bara provborrning utan även pilotprojekt. Att det inte är fråga om något projekt i omfattande skala känner

jag också till.

Vad jag vill poängtera är alltså att det i dag finns lakerester och slagghögar, vars farlighet vi diskuterar. Här borde det göras ytterligare undersökningar av farligheten av de lakerester och slagghögar som kommer att uppstå till följd av en brytning. Brytningen är ett resultat av en undersökningskoncession, och det är alltså underlaget för den undersökningskoncessionen som jag tycker det är angeläget blir så brett som möjligt.

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talman! Får jag bara i korthet svara att det finns i dag i Ranstad en pilotanläggning. Någon ny pilotanläggning är inte avsedd att startas, utan det är denna som kommer att användas.

Som allmän komplettering till mina svar kan jag hänvisa till att det om några veckor läggs fram en energiproposition, där bl. a. dessa problem, miljöeffekter m. m. ingående kommer att behandlas.

BRITTA HAMMARBACKEN (c):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för den kompletterande upplysningen att det inte är aktuellt med en industriell pilotanläggning i Kvarntorp.

Sedan ber jag att få avvakta den kommande propositionen, och jag skall med intresse studera den.

BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Eftersom industriministern nu hänvisar till en kommande energiproposition vill jag fråga: Kan man tolka det så, att det treåriga forskningsprogrammet inte skall fullföljas? Varför dras energipropositionen in i sammanhanget när det gäller Ranstad? Jag slutar med att konstatera att min tolkning beträffande 136 a § tydligen är giltig.

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talman! Det är naturligt att hänvisa till energipropositionen av det skälet att där kommer en mycket fyllig redovisning av de miljöproblem som anmäls i detta sammanhang.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om fortsatt drift av Solstickegården

Statsrådet HEDDA LINDAHL erhöll ordet för att besvara *Rolf Clarksons* (m) den 31 januari anmälda fråga, 1978/79:322, och anförde:

Herr talman! Rolf Clarkson har frågat om jag avser att vidta åtgärder som tryggar fortsatt drift av Solstickegården eller därmed jämförbar institution.

Enligt 3 § sjukvårdslagen (1962:242) är landstingskommunerna och de kommuner som inte tillhör någon landstingskommun huvudmän för sjukvården.

Nr 82

Torsdagen den
8 februari 1979

*Om fortsatt drift
av Solstickegården*

Konvalescenthemmet Solstickegården för astmasjuka drivs av Stockholms läns landstingskommun och har officiellt 20 vårdplatser. På grund av patientmaterialets karaktär kan f. n. endast 15 vårdplatser utnyttjas. Under hösten 1978 har 8–10 vårdplatser varit belagda. Några vårdplatser har utnyttjats för utomlänspatienter.

Med anledning av en skrivelse från den ansvarige läkaren övervägs f. n. inom landstinget olika alternativ beträffande Solstickegårdens framtid. Något beslut i ärendet har sålunda ännu inte fattats.

Socialstyrelsen avser att göra en omfattande enkät till samtliga sjukvårdshuvudmän om allergisjukvårdens omfattning och inriktning vad gäller både vuxna och barn. Syftet är att få ett underlag för ett åtgärdsprogram inom området.

Jag vill i detta sammanhang också nämna att dåvarande statsrådet Troedsson i juni 1978 beslutade att låta genomföra en kartläggning av samhällets nuvarande och planerade insatser för barn med allergiska anlag och besvär. Därvid skall även redovisas vilka åtgärder som med nuvarande resursinsats kan förbättra samhällets omsorg om allergiska barn, t. ex. genom bättre samordning av insatserna från landstingskommuner och kommuner. Utgångspunkten för arbetet är att barnens totala behov av insatser från samhällets olika organ skall tillgodoses, däribland även åtgärder som syftar till att förebygga att vårdbehov uppstår. Arbetet bedrivs inom socialdepartementet i samråd med bl. a. socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, kommun- och landstingsförbunden samt Riksförbundet mot allergi.

Det är min förhoppning att detta utredningsarbete skall ge underlag för åtgärder för att förbättra levnadsvillkoren och vårdmöjligheterna för personer med allergiska anlag och besvär.

ROLF CLARKSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Lindahl för svaret på min fråga. Jag hoppas att jag inte tar miste när jag tycker mig kunna läsa en positiv inställning till den här frågan från statsrådets och därmed också från departementets sida.

Jag är självfallet medveten om att det är Stockholms läns landsting som är huvudman i detta fall, men planerna på att inte bara överväga olika alternativ beträffande Solstickegårdens framtid utan också att låta en nedläggning av gården omfattas av dessa alternativ var så alarmerande, att jag inte fann någon annan möjlighet att rikta uppmärksamheten på det kinkiga läget för den berörda patientgruppen än att här i riksdagen vända mig till statsrådet Lindahl med denna fråga.

De enkäter och kartläggningar som statsrådet nämner hoppas jag skall fullföljas, innan beslutet om Solstickegårdens framtid fattas. Jag vill rikta statsrådets uppmärksamhet på det utsatta läge som denna patientgrupp befinner sig i och på den värdefulla tillgång som Solstickegården utgör för denna grupp. Att såsom övervägs lägga ned verksamheten vid Solstickegården och föra över patienterna till akutsjukvården vore en olycklig lösning med tanke på att det här handlar om ett vårdbehov som knappast kan i

samma tillfredsställande utsträckning tillgodoses av akutsjukvården som av en sådan institution som Solstickejården.

I detta sammanhang vill jag också peka på det ekonomiskt penibla läge som många gånger uppstår, när föräldrar till barn som lider av den här sortens sjukdom skall ersättas för förlorad arbetsförtjänst i samband med att barnen vårdas på akutsjukhus – det finns ingen sådan ersättning för barnpatienters föräldrar.

Det största hindret för att fortsätta verksamheten vid Solstickejården tycks vara att man tycker att det inte finns ett tillräckligt stort patientunderlag i landet. Men jag är, statsrådet Lindahl, övertygad om att så är fallet. Jag hoppas att detta skall komma fram vid den kartläggning som nu görs och den som kommer att göras. Det är alldeles uppenbart att uppgifterna i det här fallet är felaktiga på grund av bristfällig information. Här behövs mer information. Kanske kan en sådan åtgärd som att ställa denna fråga i Sveriges riksdag få en sådan publicitet att föräldrar till barn som lider av dessa åkommor blir uppmärksammade på att det finns en institution som denna där de kan få hjälp – jag hoppas att så blir fallet.

En annan tillgång i sammanhanget är också personalen vid Solstickejården, som har lång och god erfarenhet av den vård som där ges. Jag hoppas att man inte utan vidare kastar bort den tillgång som personalen i detta fall utgör.

Jag vill upprepa min förhoppning om att statsrådet ser positivt på denna fråga och att Solstickejården under inga förhållanden får läggas ned, utan att man först beaktat resultatet av dessa kartläggningar och enkäter.

Statsrådet HEDDA LINDAHL:

Herr talman! Jag tar för givet att landstinget kommer att ta fram ett sådant beslutsunderlag att man vet vad man gör när man tar ställning till denna verksamhets vara eller inte vara. Den nuvarande utvecklingen inom allergisjukvården är enligt min mening ganska positiv på det sättet att man kan miljösanera oerhört mycket bättre än man kunde för bara 5–10 år sedan. Dessutom har det ju gått framåt på det medicinska området när det gäller behandlingen av allergisjukdomar. Vår strävan har varit att barnen så länge det är möjligt skall få vara kvar i sin normala miljö och att försöka att förebygga svårare sjukdomar på det här området. Att bibehålla barnen i den normala miljön är alltså dagens trend.

ROLF CLARKSON (m):

Herr talman! Jag hade just väntat mig att statsrådet skulle komma med denna kompletterande upplysning om sin inställning. Jag förstår den. Men här har vi faktiskt en patientgrupp för vilken det är nästan nödvändigt att man institutionaliserar vården. Även om trenden nu går mot att i ökad utsträckning låta patienterna vara kvar i sin naturliga miljö, har vi här ett område där detta inte hundraprocentigt kan förverkligas. Framför allt hoppas jag – och det är därför jag har begärt ordet en andra gång – att statsrådets inställning och ingripande förhindrar ett beslut om att lägga ned Solstickejården redan efter

Nr 82

Torsdagen den
8 februari 1979

*Om fortsatt drift
av Solstickejården*

vårterminens slut 1979. Jag tycker det skulle vara katastrofalt om ett sådant beslut fattades.

Statsrådet HEDDA LINDAHL:

Herr talman! Landstinget har det lagliga ansvaret för att tillhandahålla de vårdresurser som behövs för de allergiskt sjuka barnen, och jag litat på att landstinget också tar det ansvaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Om åtgärder mot kikhosta

Statsrådet HEDDA LINDAHL erhöll ordet för att besvara *Lena Öhrsviks* (s) den 1 februari anmälda fråga, 1978/79:326, och anförde:

Herr talman! Lena Öhrsvik har frågat vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att få en tillförlitlig statistik över kikhostans utbredning och vilka forskningsinsatser som görs för att ta fram ett verksamt kikhostevaccin.

Den epidemiologiska övervakningen av förekomsten av kikhosta i landet sker sedan år 1969 genom att distriktsläkare och stadsläkare skall anmäla till länsläkaren antalet fall av kikhosta som han har behandlat under föregående månad. Härfter översänds anmälningarna till statens bakteriologiska laboratorium (SBL), som redovisar statistiken månadsvis. Även om denna statistik har vissa brister speglar den ändå trender i utvecklingen och ger klara utslag under epidemiar.

Fr. o. m. januari 1977 har SBL i samråd med socialstyrelsen inlett försök med skärpt övervakning av förekomsten av kikhosta. Alla bakteriologiska laboratorier i landet rapporterar fall av kikhosta till SBL. Vidare pågår sedan våren 1978 en försöksverksamhet, som innebär en närmare inventering av inträffade fall av kikhosta i vissa regioner. Inventeringen sker i samarbete med bl. a. infektionskliniker, barnkliniker, barnvårdscentraler och bakteriologiska laboratorier. Det är ännu för tidigt att uttala sig om resultaten av denna inventering.

För tillverkning av kikhostevaccin gäller bestämmelser och rekommendationer som är fastställda av WHO. Det är dock väl känt att de olika vaccintillverkarnas produkter varierar mycket i fråga om både effekt och biverkningar. Detta beror till stor del på att det, trots decenniernas intensiva ansträngningar, ännu inte är känt vilken eller vilka faktorer som är avgörande för att vaccinet skall ge skydd.

Kunskaperna om kikhostebakterien är sålunda mycket bristfälliga. SBL bedriver sedan flera år tillbaka forskning inom området. Försöken går ut på att sönderdela bakterierna, extrahera de beståndsdelar som är viktiga för framkallandet av skydd och avlägsna barlastsubstanser som sannolikt ger biverkningar. F. n. pågår försök att renframställa de immuniserande komponenterna. Detta arbete, som bedrivs i samarbete med japanska forskare och som sker med stöd av WHO, anses ha kommit längst i världen.

SBL bedömer utsikterna vara goda att inom de närmaste 3–5 åren få fram ett förbättrat vaccin mot kikhosta med mindre biverkningar. Jag vill dock framhålla att allt arbete med att framställa nya vacciner är mycket tidsödande, bl. a. därför att preparaten måste prövas ut mycket noga i fråga om både effekt, biverkningar och stabilitet.

LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Först ett tack för svaret på frågan. Jag uppskattar att svaret var utförligt och att man har tagit problemet på allvar.

Kikhostan är naturligtvis inte det allvarligaste som man kan råka ut för, men jag har velat uppmärksamma statsrådet på ökningen av antalet fall under senare år. Anledningen till frågan är bl. a. färsk personlig erfarenhet – två barn sjuka i åtta veckor. Jag har också fått rapporter från andra barnfamiljer. Vidare har det vid ett studiebesök på ett sjukhus kommit fram uppgifter om att många spädbarn varit inlagda för vård på grund av kikhosta.

Då jag tittade på statistiken över kikhostans utbredning fann jag att det inte fanns någon heltäckande statistik utan endast just rapporteringen från tjänsteläkarna.

Denna rapportering visar dock att en markant ökning skett. Från att ha legat på i genomsnitt 2 000 fall per år under hela 1970-talet var siffran 6 494 för 1977 och 8 611 för 1978. Ett par år var antalet så lågt som 800. Sedan 1961 har antalet inte varit över 8 000 någon gång.

Detta ger naturligtvis inte någon komplett redovisning av kikhostans utbredning. Många gånger sker ingen läkarundersökning, varför heller inte uppgifterna kan komma med i statistiken. Det vore intressant om t. ex. skolsköterskornas och barnvårdscentralernas erfarenheter kunde utnyttjas i det här sammanhanget.

Jag har också försökt ta reda på om det finns några uppgifter på hur många barn som behövt sjukhusvård, men sådan statistik förs inte. Dessa barn behöver ju ständig övervakning samt isolering, och de binder därför stora vårdresurser.

Men har vi då inget vaccin mot en så här långvarig, smittosam och jobbig sjukdom? Som framgår av svaret har vi inte det, i varje fall inte något som är helt verksamt. Man har varit tvungen att förändra sammansättningen på grund av olika biverkningar. Numera rekommenderar en del läkare t. o. m. att man helt ska utesluta kikhostekomponenten vid trippelvaccineringen.

Den medicin som kan sättas in när sjukdomen redan börjat dämpar smittorisken något men har ingen större effekt i övrigt. Man får helt kallt räkna med 6–8 veckors nattvak med vad det innebär när det gäller den allmänna konditionen. För skolbarnen innebär det ganska stora problem.

Det är ytterst angeläget att den här frågan följs med uppmärksamhet och att man ser till att SBL har de resurser som behövs för forskningsinsatser.

Jag vill bara ställa följdfrågan: Kan man räkna med att regeringen noga följer utvecklingen och tar de initiativ som behövs när det gäller eventuellt utvidgad rapportskyldighet och eventuella behov av ökade insatser för forskningen?

Torsdagen den
8 februari 1979

*Om byggstart för
det planerade
kraftvärmeverket
i Fittja*

Statsrådet HEDDA LINDAHL:

Herr talman! Den månatliga rapporteringen av fall av kikhosta har, som jag nämnde i mitt frågesvar, vissa brister. Det beror på att alla rapporterade fall inte är laboratorieverifierade. Vidare söker inte alla som får kikhosta läkare. Patienter som söker privatläkare eller går till sjukhusmottagningar blir inte heller rapporterade.

Socialstyrelsen överväger därför nu i samråd med SBL om rapporteringen – utan att läkarna belastas med alltför mycket byråkrati – kan förbättras.

I likhet med Lena Öhrsvik anser jag det angeläget att vi så snart som möjligt kan få fram ett effektivare kikhostevaccin med mindre biverkningar. Som har framgått av mitt frågesvar pågår ett lovande forskningsarbete inom detta område vid SBL. Men vi måste samtidigt vara medvetna om att ett sådant utvecklingsarbete är tidskrävande. Vi har därför ingenting annat att göra än att avvakta resultaten av det arbetet.

LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för de kompletterande upplysningarna. Jag hoppas att initiativ tas om det skulle visa sig att man behöver ökade resurser för den här forskningen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Om byggstart för det planerade kraftvärmeverket i Fittja

Statsrådet CARL THAM erhöll ordet för att besvara *Bengt Sjönelles* (c) den 29 januari anmälda fråga, 1978/79:308, och anförde:

Herr talman! Bengt Sjönell har frågat mig om regeringen kommer att medverka till att Fittjaverket kan börja byggas som planerat för idrifttagning år 1983 vilket, enligt hans mening, är nödvändigt.

Ca 90 % av bostäderna i Sverige är för sin uppvärmning beroende av olja. En av de mest angelägna uppgifterna inom energipolitiken är att i tid vidta konkreta åtgärder för att minska vårt stora oljeberoende. Inte minst gäller detta det vitala område som uppvärmningen av våra bostäder utgör.

Det är därför angeläget att tillkommande större anläggningar för produktion av el och/eller hetvatten utförs för andra bränslen än olja. Detta har betydelse för var anläggningarna bör placeras.

För att effektivt utnyttja energin i bränslet bör vidare tillkommande anläggningar utgöras av kraftvärmeverk där det är motiverat med hänsyn till värmeunderlagets storlek. Södra Storstockholmsregionen är ett område som lämpar sig väl för utbyggnad av kraftvärmeverk.

Regeringens positiva syn på en fortsatt utbyggnad av kraftvärmeverk liksom åtgärder för att stimulera en sådan utbyggnad kommer att redovisas i den kommande energipositionen.

Den lokalisering som är aktuell för det planerade kraftvärmeverket i Fittja har av bl. a. de berörda kommunerna bedömts vara olämplig för eldning med

*Om byggstart för
det planerade
kraftvärmeverket
i Fittja*

annat bränsle än olja. Om kraftvärmeverket byggs vid Fittja, bortfaller därför möjligheterna att inom överskådlig framtid försörja regionen med värme från annat än oljeeldade anläggningar. Starka skäl talar därför emot att kraftvärmeverket byggs på just denna plats.

För att så snabbt som möjligt få till stånd en kraftvärmeutbyggnad i södra Storstockholmsregionen som inte är oljebaserad, avser regeringen att ge statens industriverk i uppdrag att skyndsamt utreda regionens fjärrvärmeförsörjning i samråd med statens vattenfallsverk, de berörda kommunerna och Stockholms läns landsting.

BENGT SJÖNELL (c):

Herr talman! Jag får tacka energiministern för hans svar på min fråga. Jag har läst det i morse i morgontidningarna, och jag förmodar att denna publicering är ett bidrag från folkpartiregeringen till att rationalisera och reformera frågeinstitutet i riksdagen och därmed öka respekten för riksdagen och dess ledamöter.

Jag kan inte karakterisera svaret på annat sätt än som beklämmande. Det är beklämmande inte bara därför att beslutet att stoppa kraftvärmeverket i Fittja innebär en närmast brutal behandling av de båda kommunerna Botkyrka och Huddinge, som jämte vattenfallsverket står bakom Fittjaprojektet. Beslutet om detta stopp avslöjar också i det stora nationella energiperspektivet en ensidighet i folkpartiregeringens recept för en gradvis minskning av vårt lands farliga oljeberoende, en ensidighet som man tidigt kan skönja. Minskningen av oljeberoendet skall tydligen ske genom en satsning på kärnkraftsutbyggnad och en bortåt 100 år gammal kolteknik.

Regeringens nej till Törnkraftprojektet, som det tillämnade Fittjaverket kallas, har också en konstitutionell aspekt, som konstitutionsutskottet möjligen får anledning att titta på. Det konsortialavtal som upprättats som grund för uppförandet och driften av kraftvärmeverket i Fittja och som träffats mellan statens vattenfallsverk å ena sidan samt Botkyrka och Huddinge kommuner å andra sidan har nämligen godkänts av såväl riksdag som regering genom beslut den 26 maj 1978 resp. den 15 juni 1978.

Avtalskontrahenterna har självfallet utgått från dessa beslut vid sitt fortsatta handlande och följaktligen investerat omfattande både personella och finansiella resurser i projektet. Siktet har varit inställt på att vederbörlig upphandling skall kunna ske våren 1979.

Herr talman! Att såväl enskilda medborgare som kommuner och offentliga organ skall kunna lita på beslut av statsmakterna är ett konstaterande av närmast understatement-natur.

Det finns ytterligare en utomordentligt viktig aspekt på detta ärende. Det stora energipolitiska beslut som fattades av 1975 års riksdag innehöll bl. a. en rad viktiga delbeslut på energiområdet. Ett av dessa var beslutet om utbyggnad av mottryckskraften inom tio år, motsvarande en effekt av 1 500 MW. Detta beslut fattades av en enhällig riksdag. I dag kan konstateras att riksdagens beslut om mottryckskraften har blivit en flopp. Det finns beslut om mottrycksutbyggnad endast på tre håll i landet, varav Botkyrka-

Torsdagen den
8 februari 1979

*Om byggstart för
det planerade
kraftvärmeverket
i Fittja*

Huddinge är ett.

Fittjaverket, som kan utnyttja landets största värmefall, skulle kunna bli en effektiv manifestation av mottryckskraftens betydelse som billig och outnyttjad energikälla och som betydelsefullt redskap i kampen för att minska oljeberoendet. Fittjaverket kan enligt en utredning av Vattenfall också åstadkomma oljebesparingar, som under de första fyra driftåren beräknas till 100 000 kubikmeter. Att stoppa utbyggnad av mottryckskraften i vårt land är inte bara ett brott mot ett enhälligt riksdagsbeslut. Det är värre, herr talman – det är en dumhet.

Jag föreslår att regeringen återkallar detta beslut, som om det står sig kommer att åsamka avtalsparterna förluster på tiotals miljoner kronor och hyreshöjningar i ett par av landets ekonomiskt svårast trängda kommuner.

Statsrådet CARL THAM:

Herr talman! Bengt Sjönell lever i en missuppfattning, möjligen beroende på en felaktig tidningsuppgift, som han refererade till, nämligen att regeringen redan har fattat sitt beslut. Så är inte fallet, men det är alldeles uppenbart, som jag också redovisade i mitt svar, att vi inom regeringen är starkt tveksamma till den aktuella anläggningen. Skälen är följande.

Det är inte, som Bengt Sjönell tror, så att vår tveksamhet är ett led i strävanden att stoppa kraftverksutbyggnaden. Tvärtom. Jag anser att en kraftvärmeutbyggnad är angelägen. Det är ett effektivt sätt att utnyttja bränsle, och det bör ske där värmeunderlaget så tillåter.

Däremot är det nu helt nödvändigt att inrikta kraftvärmeutbyggnaden, liksom annan värmeförsörjning, på att komma bort från det ensidiga oljeberoendet. Det är något som alla brukar prata om, även herr Sjönell, men det är också någonting som måste leda till konkreta åtgärder.

För att begränsa oljeberoendet också inom uppvärmning och kraftproduktion bör tillkommande större kraftvärmeverk baseras på andra bränslen än olja. Det är också den politik som Sverige har anslutit sig till inom ramen för det internationella energiarbetet.

Om den här planerade anläggningen kommer till stånd enbart baserad på olja, bortfaller möjligheten att inom överskådlig framtid försörja södra Storstockholmsregionen med värme och el från annat än oljebaserade anläggningar, och detta anser vi olämpligt.

Det har klart framgått av riksdagsbeslutet tidigare, liksom av den tidigare hanteringen, att man här skulle pröva kolalternativet. Det har vidare i den hanteringen klart framkommit att man från kommunernas sida anser att den här föreslagna lokaliseringen är olämplig, med hänsyn tagen till kolalternativet. Det är mot den bakgrunden man måste se regeringens behandling av den här föreliggande frågan.

BENGT SJÖNELL (c):

Herr talman! För det första vill jag säga att jag och mitt parti är lika angelägna som Carl Tham eller någon annan att minska oljeberoendet. Vi har

Torsdagen den
8 februari 1979

*Om byggstart för
det planerade
kraftvärmeverket
i Fittja*

en rad förslag i den riktningen.

För det andra vill jag säga, herr talman, att jag utgår ifrån att Carl Tham har fått ett begränsat sakunderlag, eftersom han yttrar sig så som han gör. Det är nämligen på det sättet att de kommuner som är huvudmän för det här projektet inte, som Carl Tham påstår i sitt svar, har bedömt att den här anläggningen skulle vara olämplig för eldning med annat bränsle än olja. Det är ett fullkomligt absurt påstående mot bakgrund av att man rent tekniskt hela tiden har understrukt – vilket även Vattenfall har gjort – att den här anläggningen skall starta med oljeeldning men att den skall kunna konverteras till eldning med fasta bränslen. Det har också planerats och är i dag möjligt att inköpa värmepanna just för fasta bränslen.

I det sammanhanget, ävensom i det stora energipolitiska sammanhanget, herr talman, är det utomordentligt viktigt att påpeka att koltekniken uppenbarligen kommer, men den är ännu inte färdigutvecklad i dag.

Det finns i USA en mycket intressant och snabb utveckling av en modern kolteknik, som är något helt annat än den nästan hundraåriga kolteknik som folkpartiregeringen förefaller vilja grunda den fortsatta utvecklingen på, nämligen kolpulver eller kolpasta som kan användas i stället för de gamla omoderna stora kolupplagen.

Fittjaanläggningen är tänkt att kunna konverteras till modern teknik, med moderna bränslen. Det är alltså raka motsatsen till vad Carl Tham här påstod att kommunerna skulle ha sagt, nämligen att anläggningen är olämplig för annat bränsle än olja. Varför i Herrans namn skulle de då planera för och investera i en anläggning som bygger på konverteringsmöjligheter?

Statsrådet CARL THAM:

Herr talman! Orsaken till att kommunerna tillsammans med Vattenfall har gått igenom möjligheterna att göra denna anläggning lämpad för kol är att riksdagen och den tidigare regeringen ansåg att det skulle vara nödvändigt.

Det har vid den prövningen framkommit att det förvisso är tekniskt möjligt att anpassa den här föreliggande anläggningen till kol, men det har också framkommit att kommunerna på den här föreslagna platsen icke vill acceptera ett kolutnyttjande med den sorts teknik som är överblickbar f. n.

Det är klart att vi kan sätta vår lit till kommande teknik och möjligheter att utveckla koltekniken. Men vad som nu måste ske är att man fattar ett beslut som gäller en betydande investering, nämligen en kraftvärmeanläggning – en investering på i runda tal 600 milj. kr. – och därmed en bindning för åtskilliga år framöver till ett oljebaserat kraftvärmeverk. Det är det som vi anser är olyckligt. Det går ju an att säga att man bör begränsa oljeberoendet, men detta måste ofrånkomligen också leda till praktiska slutsatser.

BENGT SJÖNELL (c):

Herr talman! Jag hade tillfälle att veckan före jul i Washington tala om bl. a. kommande kolteknik med en av de högsta företrädarna för det amerikanska

*Om byggstart för
det planerade
kraftvärmeverket
i Fittja*

energidepartementet. Därvid framgick att en lovande utveckling är på väg, och det är mycket möjligt att man inom en femårsperiod har den nya koltekniken här, som då kan användas även i det tillämnade kraftvärmeverket i Fittja.

Jag tycker det vore utomordentligt rationellt – och även ett led i strävandena att minska oljeberoendet i det här landet – att bygga det här verket, varigenom man under de fyra första åren kommer att kunna spara 100 000 kubikmeter olja. Jag kan inte tro att någon – vare sig Carl Tham eller någon annan – kan ha någonting emot en sådan besparing. Under den tiden hinner dessutom den nya koltekniken växa fram för att alltså kunna användas i det konverterade verket.

Det finns, herr talman, anledning att citera vad Vattenfall har sagt i sin utredning, vari det bl. a. hävdas att övervägande skäl talar för att projektet bör fullföljas: "Däriigenom utnyttjas det aktuella värmefallet för en kombinerad el- och värmeproduktion vid tidigast möjliga tillfälle. Med den utformning av kraftvärmeverket som här redovisas är det möjligt att i ett senare skede på ett ekonomiskt acceptabelt sätt komplettera anläggningen för eldnings med fasta bränslen med det tekniska utförande som då bedöms lämpligt."

Jag tror att Vattenfall har full kompetens på det här området att bedöma projektet.

Statsrådet CARL THAM:

Herr talman! Det förefaller som om Bengt Sjönell och jag är överens om att vi för framtiden skall satsa på kol och att detta är ett redskap för vår väg ut ur det ensidiga oljeberoendet.

Mot den bakgrunden förefaller det mig obegripligt varför Bengt Sjönell är så angelägen om att vi nu skall binda oss för en stor investering i en anläggning som icke är lämplig att köra med kol och vill att vi skall lägga ut ca 600 milj. kr. för en sådan anläggning. Det är motsägelsefullt, måste jag säga.

Hela frågan har samband med den långsiktiga energipolitiken. När det gäller den framtida kraftvärmeutbyggnaden har vi möjlighet att under ett antal år pröva anläggningar med inriktning på att senare ändra dem och driva dem med fasta bränslen inkl. kol. Den möjligheten bör vi utnyttja också i det södra Storstockholmsområdet.

BENGT SJÖNELL (c):

Herr talman! Jag har mycket svårt för att förstå att det skulle ligga någon motsägelse i att jag så varmt vill understödja de här kommunernas och Vattenfalls projekt ute i Botkyrka och Fittja. Jag menar att det bör bli ett mycket betydelsefullt pilotprojekt för hela riket när det gäller att bevisa mottryckskraftens överlägsenhet – hur den kan spara olja – och när det gäller att bevisa att man kan konvertera ett sådant verk för användning av fasta bränslen samt att man förmodligen bara under en kort övergångstid behöver använda olja. Jag kan inte se någon som helst motsägelse i detta.

Men vad som är väsentligt i kalla ekonomiska realiteter, herr talman, är att det här stoppet får förödande konsekvenser, framför allt finansiella, för dessa

*Om byggstart för
det planerade
kraftvärmeverket
i Fittja*

kommuner. Det kommer att kosta dem tiotals miljoner kronor att utarbeta ett alternativ till det som redan ligger färdigt. Det kommer uppenbarligen också att innebära hyreshöjningar i Botkyrka kommun och även i Huddinge, vilka är bland de ekonomiskt svårast drabbade kommunerna i det här landet. Detta är konsekvenser som jag tycker att en ledamot av regeringen också borde ta sig en titt på.

Statsrådet CARL THAM:

Herr talman! Bengt Sjönell överdriver våldsamt de ekonomiska konsekvenserna av detta, men jag är självfallet medveten om att ifall man gör en omläggning i planeringen, kan det få negativa ekonomiska konsekvenser för berörda företag och kommuner. Givetvis är det på det sättet. Det gäller över huvud taget inom energiförsörjningen.

Men det är å andra sidan en nödvändig förutsättning för att vi på sikt verkligen skall kunna komma bort från oljeberoendet. Det förutsätter att vi nu och under de närmaste åren avstår från att bygga större kraftvärmelanläggningar som är baserade på olja.

Det har framstått helt klart i de här diskussionerna, och även i underhandskontakter med kommunerna, att den här lokaliseringen från kommunernas utgångspunkter icke är lämplig för kolhantering. Man avvisar inte förslaget att utföra anläggningen så att den konverteras till kol, vilket även riksdagen ställt sig bakom. Men man anser att platsen är olämplig för koldrift, och det kan jag ha förståelse för. Så mycket bättre då att vi får tid att överväga var vi skall placera en anläggning som möjliggör en rationell värmeförsörjning för södra Storstockholm.

BENGT SJÖNELL (c):

Herr talman! Det finns ett gammalt ordspråk som säger: Man skall inte driva ut djävulen med Belsebub. Skall vi komma ifrån oljeberoendet kan användandet av modern kolteknik vara ett medel. Men då skall man verkligen inte använda en kolteknik som vid det här laget är bortåt hundra år gammal. Det är det som är den stora skillnaden mellan Carl Thams och min syn på den här frågan. Vi är ense i övriga frågor. Vi skall komma ifrån oljeberoendet, och vi skall använda ny teknik. Men dagens kolteknik lämpar sig inte att användas i stora fjärrvärmeverk. Det är bl. a. därför jag avvisar detta förslag från Carl Tham.

Jag överdriver inte de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna. Jag skall ange två belysande belopp. Om det här verket får genomföras – vilket bör ske – kommer vattenfallsverket att betala kommunerna 10–20 milj. kr. för elkraften varje år. Det är stora pengar för fattiga kommuner. Skall man lokalisera kraftvärmeverket till någon annan plats – Södertälje har nämnts – vill jag, eftersom tiden är kort, bara nämna en siffra: Det kostar ungefär 1 milj. kr. per kilometer och år att ta värmen därifrån genom särskild ledning, som måste byggas. Jag tror Carl Tham har anledning ta tillbaka sitt påstående att jag överdrivit de ekonomiska konsekvenserna.

Torsdagen den
8 februari 1979

*Om sysselsättningen
i Västsverige*

Statsrådet CARL THAM:

Herr talman! Det är en fullständig missuppfattning från Bengt Sjönelles sida när han talar om en hundra år gammal kolteknik. Vad det här handlar om är just att skaffa oss den tid vi behöver för att kunna planera ett miljömässigt riktigt lokaliserat kraftvärmeverk i den berörda regionen. Det är det arbetet Bengt Sjönell vänder sig emot genom att vilja att vi nu skall acceptera en anläggning som är baserad på olja. Det är där skillnaden mellan oss två ligger.

BENGT SJÖNELLE (c):

Herr talman! Jag vill bara att 1975 års enhälliga beslut om mottryckskraft i det här landet skall fullföljas. Som jag sade tidigare har bara tre olika kommuner hittills gått in för det. Mottryckskraften har, som jag något drastiskt uttryckte det, blivit en flopp.

Botkyrka har landets största värmefall. Det kan bli en förnämlig pilotanläggning för ett mottryckskraftverk som inledningsvis – jag understryker detta – skall eldas med olja. Men målsättningen och inriktningen är att det skall konverteras till fasta bränslen när man, uppenbarligen inom en mycket kort framtid, kan få tillgång till exempelvis en helt modern kolteknik. Man kan också elda med andra fasta bränslen. Det är inget som utesluter det. Det har tagits med i planeringen för det här värmeverket. Skall den planeringen nu krossas genom ett beslut av regeringen – jag noterar med tillfredsställelse att något beslut ännu inte fattats utan att felaktiga uppgifter härom stått i någon tidningsartikel – får det ödesdigra ekonomiska konsekvenser. Det får även ödesdigra konsekvenser för möjligheterna att visa mottryckskraftens effektivitet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Om sysselsättningen i Västsverige

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att besvara *Paul Janssons* (s) den 10 januari anmälda interpellation, 1978/79:124, till industriministern, och anförde:

Herr talman! Paul Jansson har frågat industriministern om han är beredd att vidtaga kraftfulla åtgärder för att förbättra det negativa sysselsättningsläget i Skaraborgs län och om regeringen kommer att bevilja länsarbetsnämnden i Skaraborgs län ytterligare medel under nuvarande budgetår för att klara beredskapsprogrammet mot arbetslöshet under första halvåret 1979. Slutligen har Paul Jansson frågat vilka åtgärder regeringen avser vidtaga för att motverka den negativa sysselsättningsutveckling för Västsverige som förutses i långtidsutredningens prognoser.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

När det gäller möjligheterna att fullfölja beredskapsprogrammet vill jag

erinra om att det inte ankommer på regeringen att fördela beredskapsmedel mellan olika delar av landet. Det är arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) som har denna uppgift. AMS har nyligen fått ytterligare medel för beredskapsarbeten, och enligt vad jag har inhämtat har AMS för avsikt att prioritera bl. a. Skaraborgs län vid fördelningen av dessa medel.

Beträffande den mer generella frågan om sysselsättningsläget i länet och eventuella åtgärder för att förbättra detta anser jag att den bör bedömas mot bakgrund av det ekonomiska läge vi nu befinner oss i. Den uppgång i ekonomin som inleddes under andra halvåret 1978 kommer av alla tecken att döma att fortsätta under år 1979.

Det är visserligen klart att konjunkturuppgången slår igenom på sysselsättningen med en viss fördröjning, som varierar mellan olika sektorer. Men det förefaller vara mindre välbetänkt att i detta läge gå ut med mer eller mindre generella stimulanser för sysselsättningen, något som kan få följder som längre fram kan bli svåra att kontrollera.

Däremot, och det vill jag starkt understryka, är det mycket viktigt att upprätthålla en hög arbetsmarknadspolitisk beredskap för att möta de störningar och kvardröjande problem av olika slag som kan uppkomma efter en djup och långvarig lågkonjunktur.

När det gäller långtidsutredningen kommer regeringen att ta ställning till denna efter sedvanlig remissbehandling.

Paul Jansson refererar till situationen i Västsverige. De betydande stödåtgärder som sätts i samband med omställningen inom varvsindustrin i Göteborgsregionen är ett led i arbetet med att motverka de problem som uppstår.

De regionalpolitiska avvägningarna i stort kommer att behandlas i den proposition om regionalpolitiken som regeringen har för avsikt att förelägga riksdagen under våren.

PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Samtidigt som jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret på min interpellation nödgas jag tyvärr konstatera att svaret inte innehåller särskilt mycket, i varje fall inte då det gäller konkreta åtgärder med anledning av de frågor jag har ställt till regeringen.

Arbetsmarknadsminister Wirtén säger att det inte ankommer på regeringen att fördela beredskapsmedel till olika delar av landet, och han vill undervisa mig om att det är AMS som har denna uppgift. Självfallet är jag fullt medveten om detta förhållande; det är bara så att jag inte här i riksdagen har möjlighet att ställa frågor till AMS om detta och att få svar från AMS. Det vet Rolf Wirtén mycket väl. Jag tror inte heller att det vore särskilt lyckat, om regeringen skulle fördela dessa medel. Ytterst är det dock regeringen som sitter på pengarna så att säga och har möjlighet att anslå medel till AMS för utökad verksamhet i detta sammanhang, bl. a. genom den s. k. finansfullmakten, som är avsedd att användas i sådana här fall.

Nu meddelar Rolf Wirtén i sitt svar att AMS nyligen fått ytterligare medel av regeringen att användas till beredskapsarbeten, och han säger även att

Torsdagen den
8 februari 1979

*Om sysselsättningen
i Västsverige*

AMS har för avsikt att prioritera bl. a. Skaraborgs län vid fördelningen av dessa medel. Detta är väl det enda positiva som jag kan utläsa ur svaret. Jag hoppas verkligen att det blir så. Annars kommer all arbetsmarknadspolitisk verksamhet att kollapsa i Skaraborg inom någon månad, därför att tillgängliga medel då är slut enligt länsarbetsnämndens egna beräkningar.

När jag ställde min interpellation den 10 januari byggde den på de siffror som länsarbetsnämnden redovisat den 18 december 1978. Då fanns det i Skaraborgs län 7 156 arbetssökande. Det var en ökning med ca 800 personer på ett år.

Sedan jag ställde mina frågor den 10 januari i år har läget ytterligare försämrats. I månadsöversikten den 22 januari 1979 redovisar länsarbetsnämnden inte mindre än 9 587 arbetssökande i Skaraborgs län, alltså närmare 10 000 arbetssökande. Det är, såvitt jag kan erinra mig, det största antal arbetssökande som någonsin registrerats i Skaraborgs län. Det är en ökning med 1 690 personer på ett år.

För ungefär ett år sedan, den 13 januari i fjol, hade jag tillfälle att diskutera sysselsättningssituationen i Skaraborgs län med dåvarande industriministern Åsling. Han ansåg för sin del att arbetsmarknadsläget i Skaraborgs län då tedde sig mycket gynnsamt i förhållande till riket i dess helhet och att situationen fick ses mot bakgrund av den mycket utdragna internationella lågkonjunkturen. Han förklarade dock att regeringen självfallet var beredd att vidta de åtgärder som kunde komma att behövas för att hävda sysselsättningen.

I dag kan vi konstatera att den borgerliga trepartiregeringen misslyckades på det här området. Den gjorde inte någonting annat för Skaraborgs län än vanliga arbetsmarknadspolitiska insatser. Arbetslösheten har ytterligare ökat. 3 000 personer går nu utan arbete i Skaraborgs län. Det är en ökning med 429 personer på bara en månad.

Det är trist att konstatera att Rolf Wirtén i sitt svar inte ens kunde kosta på sig det löfte som Nils Åsling gav, nämligen att regeringen skulle följa utvecklingen med uppmärksamhet och var beredd att vidta åtgärder. När Rolf Wirtén märker att den tidigare trepartiregeringen inte kunde hålla sina löften tycker han kanske att det är lika bra att inte utställa några löften från den folkpartistiska miniregeringens sida.

Rolf Wirtén säger i stället att sysselsättningsläget i länet och eventuella åtgärder för att förbättra detta bör bedömas mot bakgrund av det ekonomiska läge vi nu befinner oss i. Han syftar då naturligtvis på den tänkta kommande konjunkturuppgången. Men å andra sidan är landets ekonomiska läge i hög grad bekymmersamt med ett budgetunderskott på 45 miljarder kronor. Skulle draghjälpen i form av en konjunkturuppgång inte komma till stånd blir svårigheterna naturligtvis ännu större att hävda sysselsättningen i Skaraborgs län och i landet i övrigt.

Nu säger Rolf Wirtén i svaret att det förefaller vara mindre välbetänkt att i detta läge gå ut med mer eller mindre generella stimulanser för sysselsättningen, något som skulle kunna få följder som längre fram kan bli svåra att kontrollera. Vi socialdemokrater har nästan konsekvent motsatt oss de

generella stimulanser som den borgerliga regeringen satsat på de senaste åren. Vi har krävt riktade – selektiva – åtgärder på de områden inom industrin som varit i behov av stödåtgärder i stället för en urskillningslös spridning av förmånerna över hela industrin. Det är alltså inte ytterligare stimulanser till industrin som jag efterlyser för Skaraborgs del.

Men det är klart att neddragningen av köpkraften hos stora löntagargrupper har inneburit stora svårigheter, inte minst för industrin i Skaraborg, som huvudsakligen är baserad på tillverkning för hemmamarknaden.

Vi kan inte begripa varför inte regeringen – den tidigare borgerliga trepartiregeringen och den nuvarande folkpartiregeringen – är beredd att utnyttja byggandet som en motor i ekonomin. Vi har stora problem inom vår dominerande möbelindustri i Tibro, främst beroende på att det byggs för få bostäder i landet; det blir mindre efterfrågan på möbler av den orsaken. Neddragningen av köpkraften hos löntagarna i allmänhet har också inneburit att man avstått från att köpa nya möbler; man har fullt upp med att få ihop till mat för dagen, hyra för bostaden och andra oundgängliga ting.

För dagen vet vi inte vad det uteblivna Volvoavtalet med Norge kan få för konsekvenser för de delar av Volvokoncernen som är lokaliserade till Skaraborg. Den nyligen uppkomna krisen inom Luxorkoncernen kan också få svåra konsekvenser för vårt län – den senaste av koncernens etableringar ligger i Karlsborg. Där har Luxor närmare 100 anställda, huvudsakligen kvinnor. Det är uppenbart att oron bland de Luxoranställda i Karlsborg är stor. Karlsborg är dessutom en ort som nästan helt är beroende av sysselsättning inom militär verksamhet, som vi påpekat i en motion till årets riksmöte. I Karlsborg är f. n. ca 1 400 personer sysselsatta inom verksamheter som har med försvaret att göra, medan endast ca 400 personer har sin utkomst från industri med civil produktion. Skulle någonting hända med Luxors anläggning i Karlsborg är detta nära nog en katastrof, såväl för de anställda som för kommunen.

Nu har – enligt vad som framgick av massmedia i går – industriministern och arbetsmarknadsministern haft överläggningar med företrädare för Luxorkoncernen. Det gäller ett lån på 50 milj. kr. för att man skall kunna lösa den mest akuta krisen för företaget. Enligt uppgifter i TV i går ledde dessa överläggningar inte till något resultat, men de skulle fortsätta i dag.

Jag vill ställa en direkt fråga till arbetsmarknadsministern, som tydligen är involverad i detta: När kommer dessa förhandlingar att slutföras, och kan man räkna med att Luxor får det begärda lånet för att klara den akuta kris som företaget f. n. befinner sig i?

Slutligen, herr talman, har jag i interpellationen ställt en fråga till regeringen angående de dystra prognoser för sysselsättningen i Västsverige som har presenterats i långtidsutredningen.

Av dessa prognoser framgår att det 1983 kommer att saknas drygt 20 000 arbetstillfällen i de västsvenska länen.

Långtidsutredningen säger vidare att om detta inte kan motverkas med regionalpolitiska åtgärder, måste 2,5 % av de sysselsatta lämna regionen, flytta därifrån. Detta problem avfärdar Rolf Wirtén på ett mycket enkelt sätt i

Torsdagen den
8 februari 1979

Om sysselsättningen i Västsverige

svaret genom att endast hänvisa till att regeringen skall ta ställning till långtidsutredningen när remissomgången är klar. Han hänvisar även till en kommande proposition om regionalpolitiken. Naturligtvis skall vi med intresse ta del av de förslag som regeringen kommer att lägga fram på det regionalpolitiska området. Men jag tycker att Rolf Wirtén redan i dag i varje fall borde kunna ha en principiell uppfattning i denna fråga och deklarerat om han anser att det är rimligt att 2,5 % av den sysselsatta befolkningen i en region som Västsverige, som redan är hårt drabbad av varvskris och annat, i mitten av 1980-talet skall behöva lämna regionen i brist på sysselsättning. Oavsett remissomgångar och kommande propositioner borde faktiskt landets arbetsmarknadsminister ha en principiell uppfattning på denna punkt och ge riksdagen den till känna. Men det är tydligen så, herr talman, att i folkpartiets Sverige skall flyttlassen gå – inte bara från norr till söder, utan även från väster till öster.

INGEMAR HALLENIUS (c):

Herr talman! Arbetsmarknadssituationen i Skaraborgs län är besvärlig med ett stort antal arbetslösa och arbetssökande.

Aktiva närings- och arbetsmarknadspolitiska åtgärder måste därför genomföras i Skaraborgs län i syfte att ge människor sysselsättning i hela länet.

Tankegången att rätten till arbete skall göras beroende av att människor är villiga att flytta kan vi från centerns sida inte acceptera. Målsättningen måste vara att ingen av arbetsmarknadspolitiska skäl skall behöva flytta från sin hemort. Med våra utgångspunkter är det samhällets uppgift att i hela landet skapa likvärdiga sysselsättningsmöjligheter för kvinnor och män. Det måste föras en målmedveten regionalpolitik.

Från centerns sida anser vi att lokaliseringstöd bör utgå till områden i länet som drabbas hårt av strukturomvandlingen. Det blir anledning att återkomma till detta inför det regionalpolitiska beslut som riksdagen skall fatta i vår.

Vi förutsätter att staten tar sitt ansvar och ställer ytterligare medel till länsarbetsnämndens förfogande under innevarande budgetår för att klara det beredskapsprogram som erfordras mot arbetslösheten.

Särskilt allvarig är ungdomsarbetslösheten, och stora insatser krävs för att komma till rätta med den.

Såväl från landstinget som från kommunerna har det gjorts stora insatser för att ge ungdomar beredskapsarbete.

Behovet av ökad arbetskraft finns särskilt inom vårdsektorn. Av stor betydelse för länet är att vi får en bättre kommunal skatteutjämning, så att landsting och kommuner får det ekonomiska underlag som är nödvändigt för att i länet få en ökad sysselsättning inom denna sektor.

Arbetsmarknadsministern säger att det är viktigt att upprätthålla en hög arbetsmarknadspolitisk beredskap för att möta de störningar och kvardröjande problem av olika slag som kan uppkomma efter en djup och långvarig lågkonjunktur.

Det bör innebära att Karlsborgs kommun får ett positivt besked på sin framställning om att sysselsättningen vid Luxors fabrik i Karlsborg skall tryggas. Dessa nya problem för Karlsborgs kommun understryker ytterligare kravet på att Vanäsverken får de statliga order som fordras för att där trygga sysselsättningen.

Strukturproblemen i Västsverige, som bl. a. påtalats av långtidsutredningen, kan bli långsiktigt bestående i Skaraborgs län, om inte åtgärder sätts in i tid för att möta denna situation. Näringspolitiska åtgärder måste därför nu sättas in för att lösa de problemen.

I det starkt småföretagspräglade Skaraborgs län bör flera jobb kunna skapas. Genom tillkomsten av utvecklingsfonden har länet fått ökade resurser och kompetens att stödja de mindre och medelstora företagen. En viktig del av dess verksamhet är att tillvarata produktidéer från företag och uppfinnare inom länet men också att tillföra nya produkter utifrån. Efter hand som dessa insatser kräver finansiella resurser måste volymen produktutvecklingslån ökas utan att detta minskar möjligheterna till vanliga direktlån. Utvecklingsfonden i Skaraborgs län bör därför i likhet med fonden i Göteborg tilldelas särskilda medel för kreditgivning på hög risknivå till bl. a. varvsindustrins underleverantörer. Vi centerriksdagsledamöter från Skaraborgs län har i motion föreslagit att länets utvecklingsfond skall tillföras ökade anslag med 4 milj. kr. till produktutvecklingslån.

Dessutom bör ett regionalt investmentbolag inrättas i Skaraborgs län som ett komplement till utvecklingsfonden. Huvudinriktningen av dess verksamhet skall vara att stödja nyetablering och expansion av småföretag. Dessa ökade insatser är nödvändiga för att klara de stora problemen för länets många underleverantörer till varvsindustrin och annan storindustri. De stora företagen har tagit hem produktion i samband med sina egna problem att klara sysselsättningen.

Andelen småföretag-familjeföretag är mycket stor i länet. Företag med upp till 200 anställda svarar för 51 % av industrisysselsättningen. Ett investmentbolag skulle också kunna underlätta många komplicerade generationsskiften som kan vara ett hot mot sysselsättningen. Företagsförsäljningar leder ofta till att huvudkontorsfunktioner lämnar länet. Detta är ett problem i ett län, vars servicesektor redan är alldeles för liten. Underlaget för kvalificerad utbildning i länet minskar. Länets utvecklingsfond får ofta del av bra produktidéer som skulle kunna tillvaratas i nystartade företag om ett regionalt investmentbolag tillskjuter riskkapital i startskedet.

Arbetsmarknadsministern hänvisar i sitt svar till att betydande stödåtgärder sätts in i samband med omställningen inom varvsindustrin i Göteborgsregionen och att detta är ett led i arbetet med att motverka de problem som uppstår. Det är inte bara i Göteborgsregionen som dessa problem uppstår, utan de berör också sysselsättningen i Skaraborgs län. Då bör stödåtgärder sättas in även i Skaraborgs län för att bemästra de problem som uppstår där på grund av strukturproblemen inom varvsindustrin och andra industrier. Det är mot den bakgrunden som vi i centern har krävt dessa åtgärder för att förbättra sysselsättningen i länet.

Torsdagen den
8 februari 1979

*Om sysselsättning-
en i Västsverige*

I den mån nya statliga organ etableras anser vi att en sådan etablering bör förläggas till Skaraborgs län, eftersom länet inte erhållit någon tidigare. Vi har med besvikelse konstaterat att den centrala stiftelsen för den skyddade verksamheten förlades till Stockholmsområdet. Med hänsyn till detta är det ett oavvisligt krav att planerna på civilförsvarsskolan i Skövde fullföljs.

På sikt torde decentralisering inom centrala myndigheter och verk av både funktion och befogenheter vara ett bättre alternativ än lokalisering av hela enheter, eftersom det då också kan bidra till att skapa bättre regional balans. I Skaraborgs län kan detta ha särskild genomslagskraft med hänsyn till att länsfunktionerna redan i dag är fördelade på ett flertal orter.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Paul Jansson tyckte att han inte fick några konkreta svar på sina – med undantag för den första frågan huruvida det blir något tillskott i arbetsmarknadsverkets resurser för Skaraborgs län – mycket allmänna frågor. Det är till att ha pretentioner, Paul Jansson. Det går knappast att få ett mer konkret svar än det jag har givit på denna fråga. Jag har sagt att 140 milj. kr. är på väg. De skall fördelas av AMS i vanlig ordning. T. o. m. AMS har uttalat sig för att prioritera Skaraborgs län. Mer exakt och mer precist kan man knappast svara på en beställning från en interpellant. Jag tycker att Paul Janssons kritik i detta fall kan lämnas åt sidan.

Låt mig sedan ta upp en del av de synpunkter som Paul Jansson har diskuterat här. Han talade bl. a. om arbetsmarknadsläget i länet, och det är väl riktigt att det finns svårigheter i Skaraborg liksom i alla andra län i vårt land. Jag har inte på något sätt bestritt detta, men jag tror också att man bör vara klar över att det har skett en förbättring, vilket jag redovisar i mitt interpellationssvar.

Eftersom Paul Jansson hänvisar till länsarbetsnämnden i Skaraborgs län kan jag också göra det. Låt mig då anföra ett direkt citat: "En relativt stor arbetslöshet kommer att föreligga under hela första halvåret," – det gäller alltså 1979 – "men den kommer att vara lägre än fjolårets och andra kvartalet avsevärt lägre. Under tredje kvartalet kan en viss överhettning befaras. Denna beror dock ej så mycket på länets egen byggnadsverksamhet som på utvecklingen inom angränsande områden i grannlän. Den ökade aktiviteten där kommer att minska inpendlingen och öka utpendlingen."

Det här är alltså ett direkt citat från länsarbetsnämnden som visar att vad jag nämnt i mitt svar också bekräftas av den regionala myndigheten.

Paul Jansson menar att vi har misslyckats när det gäller att få fart på näringslivet allmänt sett. Enligt Paul Jansson har vi bara arbetat med arbetsmarknadspolitiska åtgärder av olika slag.

Det är riktigt att vi har satsat hårdare och i större volymer än någon gång tidigare för att skydda människor från en svår arbetslöshet. Det har klarats under en längre och svårare lågkonjunktur än någon gång tidigare under efterkrigstiden, med större och svårare strukturproblem än vi någonsin har haft. Trots dessa förhållanden har den nuvarande regeringen klarat en lägre arbetslöshet än vad den socialdemokratiska regeringen gjorde under en

betydligt lättare period i början av 1970-talet. Detta är bara statistiska fakta, Paul Jansson, och jag tycker inte att det finns någon anledning att föra fram kritik på den punkten.

Vad gäller att stimulera näringslivet så att det återfår sin bärighet och möjlighet att konkurrera med andra länders näringsliv är det frestande att göra jämförelser med vad den socialdemokratiska politiken skulle ha inneburit i förhållande till vad vi föreslagit och vad vi genomfört i riksdagen och nu fört ut i verkligheten. Om man hade fortsatt på socialdemokraternas linje, nämligen att lägga nya pålagor på näringslivet och försämra konkurrenssituationen ytterligare, då hade Sveriges situation varit mycket allvarlig, Paul Jansson.

Vi har i stället gått den andra vägen. Genom devalvering, lättnader i och slutligen borttagande av den allmänna arbetsgivaravgiften, utträde ur valutaormen och andra åtgärder har vi möjliggjort för svenskt näringsliv att återigen konkurrera på hyggliga villkor med de länder som vi brukar jämföra oss med. Detta är basen till att vi nu kan spåra den uppgång i konjunkturen som jag nämnde tidigare och som finns återspeglad i rapporten från länsarbetsnämnden i Skaraborgs län. Utan dessa politiska insatser hade det inte varit möjligt för länsarbetsnämnden att skriva en sådan rapport.

Paul Jansson vill att jag skall kosta på mig att säga att jag skall följa läget i Skaraborgs län med uppmärksamhet. Det skall jag gärna göra, om Paul Jansson finner det angeläget. Det gör jag med alla län, kan jag försäkra Paul Jansson – det ingår i mitt ämbete att göra det. Jag gör det väldigt gärna med ett grannlän dessutom.

Sedan var Paul Jansson inne på vilken ekonomisk politik som är lämpligast för att trygga sysselsättningen – generella åtgärder eller mera riktade åtgärder. Han sade att socialdemokraterna var emot generella insatser för näringslivet. Jag har kommenterat effekten av sådana insatser alldeles nyss och skall inte upprepa det, men det som är intressant i Paul Janssons inlägg är fortsättningen, som gick ut på att man skulle stimulera den allmänna köpkraften. Får jag fråga Paul Jansson: Skulle inte detta ske just med generella medel?

Jag är i och för sig beredd att diskutera detta. Det finns inte någon motsättning oss emellan. Vi hävdar inte att man kan föra en ekonomisk politik innehållande endast generella åtgärder. Vi hävdar att det behövs både-och. Vi behöver vissa riktade åtgärder, men vi måste också kunna ge generella stimulanser när konjunkturen är på väg nedåt. Det är den metoden regeringen arbetat med under senare år.

Varför inte utnyttja bostadsbyggandet? frågade Paul Jansson. Ja, det är vad vi just håller på att göra. Äntligen håller bostadsbyggandet på att öka igen i Sverige efter en kraftig nedgång under tidigare år på 1970-talet. Om vi återigen tar exempel från Skaraborgs län kan vi i länsarbetsnämndens rapport se att det beräknade antalet färdigställda bostäder för första kvartalet 1978 var 158, medan man för 1979 beräknar få 574. Det är en mycket kraftig uppgång, Paul Jansson. För andra kvartalet är siffrorna 174 mot 471. Så kan man fortsätta sifferserien, men jag tycker detta räcker för att redovisa att regeringen håller på att få fart på byggnadsverksamheten.

Jag medger att det betyder mycket för Skaraborgs län, inte bara när det gäller byggnadsarbetarnas sysselsättning utan också därför att den industriella verksamheten i länet i så många fall har anknytning till byggnadsverksamheten.

Sedan ställdes några frågor om situationen i Karlsborg, i synnerhet när det gäller Luxor. Det är riktigt som Paul Jansson säger att jag tillsammans med industriministern har fortlöpande kontakter med Luxor och med de olika parter som är involverade i denna svåra kris. Vi kommer att fortsätta dessa resonemang senare i eftermiddag. Några besked på den punkten kan jag alltså i nuvarande stund inte ge. Jag kan dock försäkra, herr talman, att vår ambition är att på allt sätt försöka hjälpa till för att lösa de svårigheter som människor eventuellt kommer att dras in i genom denna företagskris. Viljan att hjälpa till finns, och vi kommer att pröva olika vägar.

Jag är inte övertygad om att det endast är denna åtgärd som är den bästa och viktigaste. Vi försöker alla tänkbara vägar för att rätta till förhållandena när det gäller ett företag som kommit in i stora svårigheter.

Herr talman! I fråga om långtidsutredningen finner jag mitt svar alldeles självklart. Vi skall väl fortsätta att arbeta med den metod som tillämpats sedan decennier. Man låter ett utredningsresultat gå ut på remiss för granskning och prövning, och sedan får regeringen titta på dessa synpunkter och i vanlig ordning lägga fram förslag för riksdagen. Det kommer vi att göra med långtidsutredningen också.

När det gäller flyttlasspolitiken hoppas jag att vi inte skall låsa oss fast vid en uppfattning att alla människor skall vara kvar där de föds och alltid ha ett arbete just där. Det gäller att ha en rörlighet i olika riktningar, och det är detta regionalpolitiken syftar till.

PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Rolf Wirtén säger att jag inte är tillräckligt tacksam för det svar jag fått på min interpellation och att jag nästan var oförsämd i min otacksamhet. Men jag noterade nu ändå med tacksamhet att AMS har fått mera pengar och att AMS är beredd att prioritera bl. a. Skaraborgs län. Jag kan gärna upprepa att jag är tacksam för det.

Jag är medveten om att min interpellation var för lång. Det har kanske varit svårt för statsrådet att hinna läsa igenom allt – han har ju ont om tid. Jag tog emellertid i interpellationen upp en rad frågor som rör vårt län och dess näringsliv, och jag hade väntat mig en något mer seriös behandling av dessa frågor.

De båda frågor som jag inte fick något svar på gällde bl. a. huruvida man var villig att vidta kraftfulla åtgärder för att förbättra sysselsättningsläget i Skaraborgs län. Nu säger emellertid Rolf Wirtén att han på samma sätt som Nils Åsling gjorde skall följa utvecklingen med uppmärksamhet. Detta får vi väl då vara tacksamma för.

Jag kommer sedan till frågan om Västsverige och långtidsutredningen. Jag är naturligtvis anhängare av att man bedriver denna verksamhet på samma sätt som man gjort tidigare, dvs. att man fordrar in remissvar och tar ställning

sedan man bedömt dessa. Men detta är en mycket central fråga. Det har pekats på att över 20 000 arbetstillfällen kommer att ha försvunnit 1983. Om man inte sätter in några regionalpolitiska åtgärder får detta till följd att 2,5 % av den aktiva befolkningen måste flytta från regionen. Jag ville bara veta om Rolf Wirtén anser det vara rimligt. Den frågan tycker jag att han borde kunna svara på utan några remisser. Är det rimligt att en region som redan nu är hårt drabbad av varvskrisen skall behöva släppa ifrån sig ytterligare så här många arbetstillfällen i mitten på 1980-talet? Något besked på den punkten får vi tydligen inte. Vi har då bara att konstatera det och får ta ställning till de olika förslagen när de kommer. Jag skall med intresse ta del av vad regeringen här kommer att föreslå.

Arbetsmarknadsministern hänvisade till den rapport som länsarbetsnämnden har avgivit och som jag byggt mina frågor på. Det är riktigt att länsarbetsnämnden gör den bedömningen att sysselsättningsläget under det sista kvartalet i år kommer att förbättras. Men å andra sidan har jag med siffror visat att det under de tre senaste åren skett en försämring år från år. Dessa siffror är också riktiga, och det är de siffrorna som gett mig anledning att både i fjol och i år ställa dessa frågor till regeringen.

Jag skall inte göra någon värdering av länsarbetsnämndens bedömningar när det gäller sysselsättningsläget under fjärde kvartalet i år. Vi hoppas att vi skall få den utveckling som länsarbetsnämnden tror på. Å andra sidan har konjunkturinstitutet i sin för en tid sedan avgivna rapport pekat på att det finns en så pass stor tillgänglig kapacitet inom industrin att den uppgång i konjunkturen som man hoppas på inte kommer att medföra någon ökad sysselsättning. Konjunkturinstitutet räknar t. o. m. med en nedgång i sysselsättningen trots den väntade konjunkturuppgången. Denna skulle i första hand drabba industrijäntemännen, bland vilka man i dag har en stor outnyttjad kapacitet. En uppgång i konjunkturen med några procent kommer alltså inte att påverka sysselsättningsläget särdeles mycket.

Sedan kom arbetsmarknadsministern in på ett resonemang om ekonomisk-politiska ting. Dessa frågor hade vi tillfälle att diskutera i finansutskottet under den tid då vi båda satt där. Men det är riktigt som det har sagts här, att man har gett stimulans, man har spritt ut pengar för att så hjälpligt som möjligt hålla sysselsättningen i gång. Men man har gjort detta till priset av ett enormt budgetunderskott, som jag också pekade på. Vi skall inte föra någon stor ekonomisk debatt här, men det är ju ett faktum. Det hade givetvis varit ännu värre om man hade dragit ner statens utgifter på detta område, men det har som sagt haft som följd att vi har fått detta stora budgetunderskott.

Vi har en upplåning som saknar motstycke. Räntan på statsskulden uppgår nu till 12 600 milj. kr. för innevarande budgetår. Det är 2 miljarder mer än vad vi satsar på familjepolitiken här i landet. Det är till det priset vi har nått detta resultat. Det är förhållanden som vi naturligtvis måste ändra någon gång, för så här kan det inte fortsätta. Det är också problem som har växt upp under de år som borgerliga regeringar har suttit vid makten.

Torsdagen den
8 februari 1979

*Om sysselsättning-
en i Västsverige*

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Låt mig bara avslutningsvis konstatera att om det i enlighet med de uppgifter som långtidsutredningen har räknat fram skulle bli snedbalanser i Skaraborgs län eller i Västsverige i stort, finns det skäl att vidta åtgärder. I departementet arbetar vi med att finna instrument härför och lägga fram förslag i den regionalpolitiska propositionen. Avsikten med vår regionalpolitik är att man skall kunna rätta upp obalanser i olika avseenden, geografiskt eller sektorsvis. Jag hoppas att vi där skall kunna komma fram med förslag som leder till positiva resultat.

De uppgifter som Paul Jansson tog fram ur länsarbetsnämndens rapport från tidigare år har jag ingen anledning att bestrida. Men de uppgifter jag refererade var också riktiga, sade Paul Jansson. När vi då jämför dessa siffrerier får vi tillsammans konstatera att det nu har vänt för Skaraborgs län. Det är en klar förbättring på arbetsmarknaden i detta län, liksom i stort på andra håll, och det är det som är det centrala. Jag refererade direkt vad länsarbetsnämnden har sagt om att man t. o. m. befarar flaskhalsar i vissa avseenden under tredje kvartalet 1979. Det är väl klart belägg för att det är en förbättring, även om man fortfarande kommer att ha sektorer med problem, det har jag inte bestridit. Men allmänt sett är det en klar förbättring på gång.

Budgetunderskottet skall vi inte dra in i denna debatt, Paul Jansson. Jag vill bara säga att på den punkten är det lika viktigt som det är med arbetsmarknaden att eftersträva balans framöver. Vi kan inte leva med det stora underskott vi har nu. Och Paul Jansson vet att regeringen har som målsättning att under 1980-talet arbeta bort den obalans som vi nu har för att på olika sätt förbättra den ekonomiska situationen för Sverige.

PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Det sista måste jag nog bestrida – att det skulle ha vänt i Skaraborgs län på arbetsmarknadssidan. Det är helt felaktigt.

I den rapport jag har som gäller för december – den senaste för 1978 som finns tillgänglig – anges antalet nyanmällda lediga platser under månaden vara 1 388. Det är en minskning av antalet lediga platser med 538 på en månad. Antalet kvarstående lediga platser vid månadens slut var 788. Det var också en minskning på en månad med 364. Antalet arbetssökande under månaden var, som jag sade tidigare, 9 582 – den högsta siffra vi någonsin haft i Skaraborgs län. Det är en ökning med 13 på en månad, som naturligtvis inte är något stort tal, men det är hela 1 690 på ett år. Antalet arbetslösa vid månadens slut var 2 988. Det är en ökning med 429 personer på en månad. Antalet arbetslösa kassamedlemmar vid månadens slut var 1 574. Det innebär en ökning med 300 på en månad – jag läser direkt ur rapporten, Rolf Wirtén.

Sedan har vi 2 356 personer i företagsutbildning och 2 234 i beredskapsarbete. Här har det visserligen blivit en liten minskning – det kanske är dessa siffror som Rolf Wirtén har tittat på; det är 617 färre i företagsutbildningen än det var månaden dessförinnan – men detta är ett uttryck för att det saknas

medel för den här verksamheten som AMS skall bedriva, det är därför bråttom att få i väg de pengar som vi har talat om tidigare.

När Rolf Wirtén påstår att det är en vändning till det bättre när det gäller sysselsättningen i Skaraborgs län, då måste jag bestrida det, och det gör jag med de siffror som länsarbetsnämnden har redovisat.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Jag skall inte fortsätta den här sifferexercisen, för den kan bli tröttande. Det räcker kanske med att jag citerar de inledande meningarna i länsarbetsnämndens sammanfattning av läget:

”Sysselsättningen inom verkstadsindustrin fortsätter att förbättras men också inom andra tillverkningsgrenar märks en viss uppgång.”

Låt mig sedan nämna bara en siffra. Den är hämtad ur redovisningen av nyanmälda lediga platser under perioden 1974–1978. Den senaste uppgiften där är från november 1978, då vi hade 1 926 lediga platser, medan vi i november 1977 hade 1 435. November månads siffror för de övriga åren ligger lägre än den siffra som redovisas för hösten 1978. Jag tycker därför att jag har goda skäl att också mot bakgrund av den här rapporten peka på att det skett en ändring.

PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Jag säger som jag sade tidigare: Jag har också läst vad länsarbetsnämnden skrivit inledningsvis, och av det framgår att man märker en uppgång inom vissa branscher. Det har jag inte bestridit – uppgifterna finns där. Men om man ser till arbetsmarknaden totalt, så framgår läget av de sifferserier som jag nyss redovisade. Dessa siffror tyder inte på att det totalt sett har blivit en vändning till det bättre på sysselsättningsområdet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 14 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1978/79:2160–2166 till jordbruksutskottet

§ 15 Anmälades och bordlades

Förslag

1978/79:13 Fullmäktiges i riksbanken förslag om disposition av riksbankens vinstmedel för år 1978

§ 16 Anmälades och bordlades

Motioner

1978/79:2167 av *Ivan Svanström* och *Georg Pettersson*

med anledning av propositionen 1978/79:85 med förslag till jordförvärvslag, m. m.

1978/79:2168 av *Eric Jönsson m. fl.*

1978/79:2169 av *Ulla Tillander m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:90 med förslag till ändring i rättshjälpslagen (1972:429) m. m.

§ 17 Anmälan av interpellationer

Anmälades och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 7 februari

1978/79:140 av *Alf Lövenborg* (apk) till statsministern om erkännande av den nya regeringen i Kampuchea:

Den 7 januari befriades Phnom Penh. Det kan tyckas sensationellt att befrielsen av Kampuchea gick så snabbt, men det står nu klart att Pol Pot-regimen ramlade ihop därför att den hade förverkat sitt folks förtroende. Massdeserteringar skedde från regimens egna trupper. Civilbefolkningen vände sig i vrede mot Pol Pot-regeringen när upprorssignalen kom.

I dag står den nu störtade regimen inför världen avslöjad som massmördare och förrädare mot landets nationella intressen. Att försöka framställa det som hänt som resultatet av en vietnamesisk intervention är att grovt våldföra sig på sanningen.

Vietnams folk var självfallet tvunget att försvara sina gränser mot Pol Pot-regimens kränkningar och provokationer, men det som senare skedde i Kampuchea är frukten av en allmän folkresning.

Den nya kampuchianska regeringen kommer enligt sin 10-punktsdeklaration att genomföra allmänna val till en nationalförsamling, upprätta en demokratisk folkmakt på alla nivåer och utarbeta en författning som garanterar folkets rätt till verklig jämlikhet, frihet och demokrati. Den kommer att genomföra en utrikespolitik för fred, vänskap och alliansfrihet i förbindelse med alla länder, enligt principen för fredlig samexistens.

Möjligheter har nu skapats för Vietnam, Laos och Kampuchea att äntligen kunna inrikta de tre folkens odelade ansträngningar på återuppbyggnaden och det långsiktiga målet att göra hela Sydostasien till ett rikt och blomstrande område och en bastion för freden.

Det svenska folket har stolta traditioner att visa i sin solidaritet för Vietnams, Laos och Kampuchreas folk. Den solidariteten behövs också nu.

Pol Pot-regimen finns inte längre. Den flydde i skräck för sitt folks vrede, och dess ledande skikt befinner sig nu i exil utomlands. Landets ledning ligger i händerna på Kampuchreas nationella enhetsfront och dess folkrevolutionära råd. Det folkrevolutionära rådet är landets enda lagliga regering. Sverige bör erkänna densamma och vidta lämpliga åtgärder för att utveckla förbindelserna.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att

till statsministern få ställa följande fråga:

Är regeringen beredd att erkänna den nya regeringen i Kampuchea som den enda lagliga samt vidta åtgärder för att uppta diplomatiska förbindelser med densamma?

den 8 februari

Nr 82

Torsdagen den
8 februari 1979

Anmälan av interpellationer

1978/79:141 av Rune Torwald (c) till statsrådet Carl Tham om kärnkraftsbyggnaden:

Centern har länge framhållit att det inte finns behov av att ladda ytterligare kärnkraftsaggregat, under det att Vattenfall m. fl. hävdar att det skulle uppkomma samhällsliga förluster på miljontals kronor för varje dag som exempelvis Ringhals 3 står färdigt utan att få laddas och startas.

När jag sistlidna november frågade energiministern: "Hur stora förluster gjorde samhället per stilleståndsdag för kärnreaktorer under tredje kvartalet i år?", ansåg statsrådet att det inte fanns några motiv för att tala om samhällsekonomiska förluster på grund av underhållsarbete m. m. i kärnkraftverken. Jag hänvisade då till Vattenfalls redovisning av den 22 februari 1978 beträffande konsekvenser av en senarelagd idrifttagning av Ringhals 3, där kostnaderna per driftdag beräknades till 1,5 milj. kr. Från Vattenfalls ledning hävdades att Ringhals 3 kunde tas i bruk under tredje kvartalet 1978, om inte villkorlagen lagt hinder i vägen för detta.

Jag hävdade vid samma tillfälle att Vattenfalls påståenden om dagliga miljonförluster vid senarelagd idrifttagning av Ringhals 3 var felaktiga, eftersom vi under tredje kvartalet behövde täcka bara 2 % av elförsörjningen med hjälp av oljekondenskraftverk, trots att de sex laddade reaktorerna kunde utnyttjas bara till 59 % under samma kvartal. Statsrådet Tham hävdade då att man inte kunde basera sin bedömning av förluster m. m. på situationen under tredje kvartalet 1978, utan att man måste se utvecklingen över en längre period.

Eftersom vi nu har tillgång till preliminära uppgifter för såväl andra halvåret som hela året 1978 beträffande tillförsel och användning av elkraft, vill jag nu återkomma till frågan om huruvida Vattenfalls påstående om dagliga miljonförluster vid försenad idrifttagning av Ringhals 3 var välgrundat eller ej. Låt mig här redovisa den procentuella fördelningen av produktion och användning för de aktuella perioderna:

	1977	1978	Andra halvåret 1978
Produktion			
Vattenkraft	58 %	61 %	63 %
Kärnkraft	21 %	25 %	23 %
Mottryckskraft	9 %	10 %	9 %
Oljekondens	8 %	1 %	1 %
Import	4 %	3 %	4 %
Summa	90 802 GWh	92 485 GWh	45 419 GWh

Nr 82

Torsdagen den
8 februari 1979

*Anmälan av inter-
pellationer*

Användning

Industri	43 %		
Samfärdsel	2 %	87 %	87 %
Hushåll, handel	41 %		
Överförings- förluster	9 %	9 %	9 %
Export	5 %	4 %	4 %
Summa	90 802 GWh	92 485 GWh	45 419 GWh

Av denna redovisning framgår klart att oljekondenskraftverken under 1978 och särskilt under andra halvåret bara utnyttjades till mindre än 10 % av sin utbyggda kapacitet. Detta beror till hälften på ett bättre utnyttjande av miljövänlig vatten- och mottryckskraft och till hälften på ökning av den omstridda kärnkraften från de sex laddade aggregaten, som utnyttjades ca 75 % av totalt möjlig tid. Av stilleståndstiden för kärnkraftsaggregaten fördelar sig grovt räknat knappt 4/5 på planerade avställningar och drygt 1/5 på störningar.

Mot denna bakgrund är det enligt min mening uppenbart att Vattenfall inte skulle kunnat tjäna 1,5 miljoner per driftdag om man fått starta Ringhals 3 under tredje kvartalet 1978, eftersom det inte fanns mer än knappt 500 GWh oljekondenskraft att "slå ut" under de sista fyra månaderna av 1978. Och i den mån man slog ut oljekondenskraft, så ökade ju förlusterna på dessa kraftverk. Eller var avsikten att försöka exportera överflödigt elenergi till Danmark och Norge? Att det skulle vara så framgår i vart fall inte av Vattenfalls redovisningar till allmänheten, utan där har man hävdad att Ringhals 3 behövde startas snabbt för att klara Sveriges elförsörjning.

I sammanhanget bör man kanske notera att vi f. n. utöver de sex redan laddade aggregaten har ytterligare fyra (genomsnittligt större) snart färdiga aggregat. Vi har uppenbarligen inte något behov av dessa aggregat inom de närmaste åren, men ändå vill regeringen enligt pressuppgifter satsa ytterligare pengar på kärnkraftsutbyggnaden för att färdigställa Forsmark 3 och ämnar inte heller stoppa utbyggnaden av Oskarshamn 3. Detta kommer uppenbarligen att leda till mycket stora samhällsliga förluster på grund av en överdimensionerad produktionsapparat för elkraft.

Med hänvisning till vad jag anfört vill jag rikta följande frågor till statsrådet Tham:

1. Anser statsrådet att vattenfallsverkets beräkningar av förluster vid senarelagd idrifttagning av Ringhals 3 var väl grundade mot bakgrund av nu ytterligare kända fakta?

2. Vilken annan elproduktion anser statsrådet skall tas ur drift, om aggregaten 7-10 mot all förmodan kan ges drifttillstånd, och hur stort blir i så fall resursslöseriet för dessa stillastående elproduktionsanläggningar?

3. Anser statsrådet att vi bör bygga ut Forsmark 3 och Oskarshamn 3, trots att vi redan har byggt ut en betydande överkapacitet för elproduktion?

1978/79:142 av *Gunilla André* (c) till socialministern om snabbare åtgärder mot läkare på grund av felaktiga sjukskrivningar:

Nr 82

Torsdagen den
8 februari 1979

Anmälan av interpellationer

På senare tid har uppmärksammats att några läkare sjukskrivit människor i en exceptionellt hög utsträckning. Detta har väckt misstankar om att en del av dessa sjukskrivningsfall varit obefogade ur medicinsk synpunkt. Förhållandena har uppmärksammats vid socialstyrelsen, där medicinalväsendets ansvarsnämnd utreder om felaktigheter blivit begåagna av ifrågavarande läkare.

Enligt tidningsuppgifter har dessa sjukskrivningar kostat samhället uppemot 50 milj. kr. I ett fall lär en läkare ha sjukskrivit 665 patienter under en månad. Normalt för en allmänläkare är mellan 50 och 90.

Av flera skäl måste felaktiga sjukskrivningar ses som något mycket allvarligt. Förutom de ekonomiska konsekvenserna för sjukpenningförsäkringen är det allvarligt, därför att långvariga sjukskrivningar kan tyda på att patienterna inte fått en adekvat behandling. Det föreligger en uppenbar risk att den vårdsökande passiviseras, om inte vården är inriktad på att söka komma till rätta med sjukdomstillståndet och rehabilitera vederbörande. Felaktiga sjukskrivningar kan vidare leda till att allmänhetens förtroende för läkarkåren rubbas.

Läkaryrket medför ett långtgående ansvar, som ställer mycket stora krav på kunnande och omdöme hos den som utövar yrket. En felaktig diagnos eller behandling kan få svåra konsekvenser för människors hälsa och i värsta fall innebära att liv sätts i fara.

Det är viktigt att läkarna får stöd i sitt arbete – att de känner förtroende från såväl samhällets organ som allmänheten. Det fåtal läkare som misstänks för felaktig läkarutövning är till skada för läkarkårens anseende. Därför måste dessa fall skyndsamt klaras ut.

För att kontrollera och utgöra ett stöd för läkarna inom försäkringskassornas verksamhetsområden finns särskilda förtroendeläkare knutna till kassorna. Vid välgrundade misstankar om felaktiga sjukskrivningar kan samhället vidta motåtgärder. Ytterst kan medicinalväsendets ansvarsnämnd frånta en läkare dennes legitimation. Innan sanktionsåtgärder sätts in mot en läkare hinner det dock gå lång tid till följd av en långsam beslutsprocess. Vid ansvarsnämndens är arbetsbelastningen stor, och man har omfattande ärendebalanser. Den långsamma handläggningen medför risker för patienterna och har betydande ekonomiska konsekvenser för samhället.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till socialministern få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd vidta åtgärder för att möjliggöra snabbare ingripanden mot läkare som uppenbart missbrukar sin rätt att sjukskriva människor?

§ 18 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

*Meddelande om
frågor*

den 7 februari

1978/79:330 av *Gillis Augustsson* (s) till socialministern om ersättningen för sjukresor med egen bil:

Man möter allt oftare frågan om ersättning för resekostnader i samband med sjukvård.

Ersättningen för resa med egen bil, som utgår med 40 öre/km minus karensbeloppet, har legat still sedan år 1975.

Allt har blivit betydligt dyrare sedan dess, inte minst bensinen.

Många människor tvingas av olika anledningar till täta sjukhusbesök, vilket innebär resekostnader som icke på långt när kan täckas av bilersättningen enligt ovan.

Kan man räkna med initiativ från socialministern om uppräknig av nämnda belopp?

I så fall – när kan detta beräknas ske?

1978/79:331 av *Gillis Augustsson* (s) till socialministern om klassning av Blocadren som fritt läkemedel:

Glaucoma är en gammal term för olika tillstånd i ögat. Det är med andra ord beteckningen för förhöjt tryck i ögat. Detta förhöjda tryck i ögat förorsakar en successiv försämring av synförmågan och kan, om det icke åtgärdas, övergå till hel blindhet.

Glaucoma kommer oftast omärkligt, varför det kan vara ganska långt gånget innan vederbörande söker läkare. Observera här att den syn som förlorats ej går att återställa.

Viss obligatorisk läkarkontroll är härvid motiverad, exempelvis vartannat år för alla över 40 år. Den som vid undersökning konstaterats ha för högt tryck får merendels börja med daglig behandling i form av olika droppar, t. ex. Isoptopilokarpin. Dessa droppar får patienten gratis; de går under rubriken fria läkemedel.

Nu har sedan ett par år tillbaka (i Amerika) prövats andra droppar – Blocadren – som visat sig vara effektivare och ha mera långsiktig verkan. Läkarna låter nu patienterna mer och mer övergå till den nya medicinen. De nya dropparna går dock ej in under fria läkemedel, varför det för många kan bli ekonomiskt betungande att använda denna medicin.

Jag ställer nu därför frågan till socialministern:

När kan den nya medicinen Blocadren gå in under rubriken fria läkemedel?

1978/79:332 av *Bertil Mäbrink* (vpk) till statsrådet *Eva Winther* om handläggningen av flyktingärenden m. m.:

Oron är stor och befogad bland flyktingarna från bl. a. Irak efter avslöjandet av en polischefs olovliga underrättelseverksamhet rörande uppgifter om flyktingar från Irak. De har tvingats att mycket ingående redogöra för sin situation och verksamhet i hemlandet för att erhålla asyl i Sverige. Deras uppgifter används kanske nu mot släktingar och vänner i hemlandet.

Ingen vet heller med bestämdhet, om inte också politiska flyktingar från andra länder omfattas av det nu inträffade. Det är känt att säkerhetspoliserna "köper, säljer och byter" information.

För att möjliggöra en odramatisk och för flyktingarna säkrare handläggning av asyl- och flyktingfrågan borde denna helt överföras till invandrarverket. Alla uppgifterna i polisens arkiv borde också flyttas dit.

Jag vill mot denna bakgrund ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att medverka till att handläggningen av asyl- och flyktingärenden i sin helhet överförs till invandrarverket?

1978/79:333 av *Arne Andersson* i Gamleby (s) till kommunministern om övning av räddningstjänsten i Kalmar län:

Som bekant drabbades Kalmar län i början på året av en allvarlig snökatastrof. Erfarenheterna av katastrofen ådagalade klart behovet av övningar för att effektivisera katastrofberedskapen, bl. a. på den kommunala sidan.

Redan i september 1978 hemställde länsstyrelsen i Kalmar län hos chefen för kommundepartementet om medel för att genomföra en räddningstjänstövning med inriktning på en klogasolycka. Länsstyrelsen har ännu inte fått svar på sin begäran.

Jag ber nu att få fråga kommunministern:

När kan ett ställningstagande till denna angelägna övning förväntas?

1978/79:334 av *Per Stjernström* (c) till jordbruksministern om dispenser från snöskoterförbudet:

Avsikten med införandet av snöskoterförbudet var att reglera en ohämrad skoteråkning utan att försämra ortsbornas levnadssituation. Tyvärr har förbudet kommit att verka så att ortsbor utestängs från skoteråkning och vistelse på fjällen.

Jag vill med anledning av detta fråga chefen för jordbruksdepartementet:

Avser statsrådet att ge dispenser från skoterförbudet för åretruntboende människor i fjällbyar nära förbudsområdet?

Torsdagen den
8 februari 1979

Meddelande om
frågor

1978/79:335 av *Sten Svensson* (m) till arbetsmarknadsministern om fördelningen av statliga medel för information och utbildning med anledning av medbestämmandelagen:

Enligt riksdagens senaste beslut (arbetsmarknadsutskottets betänkande 1977/78:21 s. 45) skall fördelningen av medlen för information och utbildning med anledning av MBL fördelas mellan fack och arbetsgivare i proportionen 80–20 %. Bidragen administreras av arbetarskyddsfonden och uppgår innevarande budgetår till 103 milj. kr.

I arbetsmarknadsdepartementets regleringsbrev för innevarande budgetår (daterat 1978–06–08, s. 78) fördelas emellertid pengarna på så sätt att 90 milj. kr. ges till de fackliga organisationerna och 13 milj. kr. till arbetsgivarorganisationerna. Fördelningen innebär en procentuell relation 87,4 resp. 12,6 i stället för riksdagens beslut om 80 resp. 20 %, 7,4 milj. kr. av anslaget förs därmed över från företagarsidan till löntagarsidan, i strid mot riksdagens beslut.

Mot denna bakgrund vill jag fråga arbetsmarknadsministern om detta misstag kommer att korrigeras och inte upprepas i framtiden.

1978/79:336 av *Nils Berndson* (vpk) till industriministern om förstatligande av Luxor Industri AB:

Sysselsättningen vid Luxor i Motala med ca 2 000 anställda är hotad. Detta är särskilt allvarligt mot bakgrund av de industrinedläggningar som tidigare har drabbat kommunen.

Studier som de anställda har genomfört om företagets verksamhet ger anledning till misstankar om att en avgörande orsak till den aktuella krisen är vidlyftiga utlandsaffärer med stora investeringar utomlands. Företagets begäran om statligt stöd kan således i praktiken vara en begäran om att med skattemedel finansiera dessa utlandsinvesteringar.

Företaget skisserar dessutom en utveckling av avancerad homelektronisk utrustning, eftersom marknaden för färg-TV är nära nog mättad. En sådan inriktning av företagets verksamhet har bl. a. kulturpolitiska och hushålls- och samhällsekonomiska konsekvenser som måste underkastas politisk prövning.

Jag vill mot denna bakgrund fråga industriministern:

Är regeringen beredd att vidta åtgärder för att förstatliga Luxor i syfte att garantera upprätthållen sysselsättning och ge företagets produktion en socialt och kulturellt godtagbar inriktning?

§ 19 Kammaren åtskildes kl. 14.38.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD